

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra

Vallekilde Folkehøjskole

20

Udgivet af Poul Hansen

oktober 1913

Statens pædagogiske Bibliotek
København

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

20

Udgivet af Poul Hansen

oktober 1913

Statens pædagogiske Undersøgelser
København

Meddelelser.

Et fællessmøde for alle forhenværende lærlinge (elevmøde) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år den tredje søndag i juli. Det begynder om formiddagen med gudstjeneste i Korskirken.

Efterårsmødet 1914 er bestemt til at afholdes i de fire dage søndag—onsdag d. 27.—30. septbr. De, der ønsker at overnatte her ved en af disse lejligheder, må selv medbringe tæpper (el. andre sængklæder).

De tidligere årgange af »Fra Vallekilde folkehøjskole« er udsolgte med undtagelse af nr. 18 og nr. 19. Disse årgange kan fås imod til højskolelærer Valdemar Bennike at fremsende 50 øre + 5 øre i postpenge. Ligeledes fås sammesteds — mod fremsendelse af 50 øre + 5 øre i postpenge — en gengivelse af Viggo Pedersens tegning: »Ernst Trier taler«.

Hos undertegnede fås:

»Lærkelil« à 20 øre; på 10 expl. det 11te frit.

Strejftog gennem Holbæk amt af Povl Hansen 40 øre.

Ingeborg Trier Hansen af Povl Hansen 50 øre.

Ligeledes hos undertegnede så vel som hos enhver boghandler fås:

25 års skolevirksomhed i Vallekilde af Ernst Trier. I. 1 kr.

do. do. do. II. 75 øre.

Højskoleforstander Ernst Triers efterladte papirer i

udvalg ved Povl Hansen 1 kr.

Tovelille. Skuespil i tre handlinger af Povl Hansen 75 øre.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 1 kr. Han vil da i løbet af novbr. eller decbr. af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postoprævning, som betales af modtageren.

Poul Hansen.

Jeg vil i år begynde årsskriftet med at omtale et par små jubilæumsfester, som sidste sommer indbragte os.

Den første af disse angår vor gamle husmand Søren Hansen, hvis stille bramfri færden og redebonne hjælpsomhed mange af de sidste års elever sikkert vil mindes.

Søren, der er født i Rugtved, 1841, kom som ung nylig udlært soldat med i krigen 1864. Især var han med den strænge dag på Als, da øen blev taget af Preusserne og vore soldater efter en blodig kamp måtte trække sig tilbage til skibene for at overføres til Fyn.

Søren havde lært murerhåndværket og var bleven gift 1875; men i juni måned 1888 — altså for 25 år siden — tiltrådte han sin plads som husmand hos Trier. Han bor i sit lille hus i Skippinge, og derfra styrer han endnu hver morgen sine skridt mod højskolen i Vallekilde.

Han er nu 72 år, men fremdeles ivrig i sit kald med at holde al ting i skolegården og skolehuset i tilbørlig orden.

Jubilæumsdagen fejredes her i skolens have ved en lille festlighed, hvori Søren og hans nærmeste familie dannede midtpunktet.

Den anden festlighed skrev sig fra, at vor gamle sygeplejerske Betty Jakobsen i år — den 15de juli — kunde fejre sin 70 års fødselsdag og tillige 25 års fest for sit komme til Vallekilde som sygeplejerske.

Bettys gerning her ved højskolen er da særlig knyttet til „sygehuset“, hvor hun sad til huse i mange år.

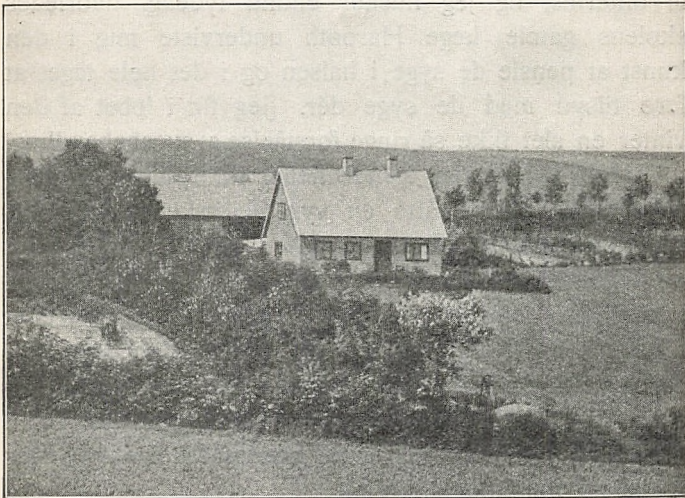
Det var oprindeligt her i Vallekilde — som rimeligvis ved andre højskoler, at ingen fra begyndelsen tænkte på nødvendigheden af sådan noget som et „sygehus“ i forbindelse med skolen. Blev en elev syg, måtte han i de lettere tilfælde blive liggende på sit kammer, plejet af sine kammerater eller — i de sværere tilfælde — flyttes ind i gæsteværelset eller anden steds, hvor man tilfældig kunde anbringe ham og dér passes af højskoleforstanderens hustru eller hendes hjælpere i huset.

Det var netop ved en sådan lejlighed, at Triers første hustru Marie, f. Abel, blev smittet af den sygdom, der i forbindelse med flere „eftersygdomme“ omsider lagde hende i en tidlig grav.

Som skolens lærlingetal i halvfjærserne stærkt voksede, blev det da også mer og mer klart for Trier, at på den måde kunde det ikke i fremtiden blive ved at gå. På elevkamrene var der ikke varme, og det kunde om vinteren tit være farligt at ligge syg i sådan et koldt værelse. Dertil kom, at den syge heller ikke altid af kammeraterne kunde få den pleje, som han trængte til, selv om der mangan en gang dér blev givet kønne og rørende beviser på venskab og trofast kærlighed mellem de unge indbyrdes.

Men heller ikke gæstekamrene kunde slå til; de var jo også bestemt til andet brug og kunde vanskelig undværes, efterhånden som gæsternes tal øgedes gennem den voksende bekendtskabskreds.

Alt dette førte så til, at Trier i året 1876 — på en lille yndig plet i skolens have lod opføre et selvstændigt lille sygehus.

Sygehuset et par år efter dets opførelse.
 (Vinduet tilhøjre er ind til sygeplejerskens stue.
 I baggrunden ses det gamle øvelseshus).

Heri indrettedes tre sygestuer med ialt 12 sænge til dem blandt skolens lærlinge, som under skoletiden måtte få brug derfor. I sygehuset fandtes foruden sygestuerne en bolig til en sygeplejerske, et lille køkken, badekar og et lille husapotek.

Dermed var et føleligt savn afhjulpet.

I de første år efter husets opførelse fik Trier en gammel nabokone til at pleje dem af eleverne, som i

skoletiden måtte „gå på sygehuset“; undertiden traf det sig også således, at en eller anden elev kunde anvendes her. Da jeg således i vinteren 1877—78 for længere tid måtte flytte på sygehuset — på grund af en knæskade, jeg havde pådraget mig i øvelseshuset — blev sygeplejen i den tid overgivet i mine hænder, da jeg ikke var egentlig syg.

Der var dette år mange, der havde lettere anfald af difteritis, og jeg husker endnu tydelig, hvorledes skolens gamle læge Harpøth underviste mig i den kunst at pensle de syge i halsen og i det hele taget at føre tilsyn med de syge dér. Jeg fik i løbet af den vinter en slet ikke så ringe forståelse af sygebehandling.

Men i længden kunde heller ikke denne ordning tilfredsstillende; der måtte en sygeplejerske til, og 1878 kom da Kamilla Sørensen. Hun var fra København og uddannet på Kommunehospitalet. Hun flyttede ind i den lille lejlighed, der på „sygehuset“ var indrettet til dette brug, og tilbragte nu her en halv snes år i denne virksomhed; men da hun efter den tids forløb atter tog tilbage til København, efterfulgtes hun her i Vallekilde af Betty eller som hendes fulde navn lyder Elisabeth Mariane Jakobsen.

Betty er født i Torshavn på Færøerne d. 15. juli 1843. Hendes fader, Kristian Jakobson, var bogholder ved den kgl. handel på Færøerne. Hun var den yngste af seks søskende. På Færøerne var der den gang kun en eneste børneskole, nemlig den i Torshavn, og den kom Betty da til at besøge. Efter skolegangen blev hun konfirmeret af præsten Djurhus; men hun mindes ikke nogen ting af særlig betydning for hende fra konfirmationsforberedelsen.

Endnu mens Betty var barn (i halvtredserne) rejste hendes ældste søster Ellen ned til Danmark for at lære husholdning. Hun havde fået plads paa gården Hor-

numkær ved Horsens, og her var hun så lykkelig at komme i forbindelse med den kendte grundtvigske præst Fog i Skjolde. Gennem ham blev hun snart vunden for det grundtvigske syn på kristendom og menneskeliv, og hun kom derved stærkt med i egnens åndelige bevægelse. Og hvad hun således oplevede, det skrev hun lange breve om til sit hjem.

Her hørte Betty om meget, der for hende var fuldstændig nyt. Hen i tredserne handlede søsterens breve især om noget, der kaldtes den danske højskole, og Ellen vidste god besked om den ting; ti hun var nu bleven husjomfru for den gamle pastor Køster i Østbirk, og dér hos ham var H. Rosendal — nu på Grundtvigs højskole i Lyngby — den gang huslærer, og hér blev højskolesagen ivrig drøftet. Meget i hendes breve til hjemmet handlede da om den ting og, Betty læste alt dette med stor iver.

Lidt senere igen flyttede Ellen op til den kendte fru Højer i Hjørring, og påvirket af hende begyndte hun nu at foreslå sin yngste søster en tur til Danmark for en sommer at opholde sig på en pigeskole hernede. Fru Højer var godt kendt med flere højskolemænd, deriblandt også med Trier i Vallekilde.

Betty havde nok lyst; men endnu foreløbig blev det ikke til noget, blandt andet lå omkostningerne ved et sådan højskoleophold og de mange rejsepenge over hendes ævne.

I disse år kom der en ny præst, Rudolf Jensen, til Torshavn. Han var en ivrig discipel af Grundtvig og således én af de få grundtvigske præster, der har søgt virksomhed på de fjærne øer. Nogle år senere flyttede han til Sand på Sandø, og herfra var det, at han nogle år efter kom ulykkelig af dage ved at styrte ned fra en af Store Dimons klipper.

Denne mand fik ved sin ærlige og gode forkynd-

else en del at betyde for Betty og uddybede hendes forståelse af meget af det, søsteren i sine breve havde rørt ved.

Jensen begyndte nu også at tale med Betty om en højskoletur til Danmark, og da Betty nævnte penge-spørgsmålet som et af de vanskeligste, mente han også at vide råd herfor. Der var jo af den danske regering og rigsdag bevilliget „amtsunderstøttelse“ til uformuende elever; men denne understøttelse måtte jo også — mente Jensen — kunne komme unge Færinger til gode, da Færø amt jo var et af det danske riges amter, som hvert af de øvrige. Rigtignok havde endnu ingen Færing modtagen en sådan understøttelse; men én skulde jo være den første, og hvorfor skulde det da ikke være Betty Jakobsen.

I somren 1872 skulde Jensen en tur til Danmark, og ved den lejlighed tilbød han at høre sig for hos ministeren om den ting, hvis Betty vilde beslutte sig til rejsen. Hun sagde da ja, og Jensen drog af sted.

I København henvendte han sig så til kultusministeren og gjorde for ham sin opfattelse gjældende, at den omtalte bevilling også måtte kunne gjælde Færingerne. Da ministeren havde overvejet sagen et øjeblik, svarede han, at Jensen sikkert måtte have ret, og han vilde ikke betænke sig på også at lade Færingerne få sin del; når dette ikke var sket før, måtte det være fordi, at ingen havde tænkt på dem ved lovens vedtagelse, ikke en gang folketingsmanden fra Færøerne, og ingen Færing havde siden prøvet at gøre sin ret gjældende. Men nu skulde Jensen blot lade Betty skrive en ansøgning, og den kunde så gennem amtmanden for Færø amt sendes lige til ministeren. Han skulde så nok tage sig af den på bedste måde. Hermed var Jensen til freds og lovede, at ansøgningen nok skulde komme.

Således gik det da til, at de unge Færingers ansøgninger senere i mange år bestandig gik til kultusministeriets afgørelse og uden om Færø amtsråd.

Under sit ophold i Danmark tog Rudolf Jensen også en tur ud til højskoleforstander Ernst Trier i Vallekilde, som var en god bekendt af ham fra de unge dage, og ved den lejlighed gjorde han Trier kendt med Bettys planer og spurgte ham, om han til den følgende sommer vilde modtage Betty, hvis hun fik den væntede hjælp fra ministeriet.

Trier svarede straks ja.

Efter Jensens hjemkomst til Torshavn blev sagen bragt i orden. Betty skrev sin ansøgning, og der kom svar, at den var bevilliget. Nu kunde hun rejse.

Det gjaldt jo imidlertid om at spare; dampskibsrejsen var den gang meget dyr; det vilde kunne gøres billigere med sejskib.

Et sådant skulde netop afgå fra Torshavn til Kragerø i Norge. Det kom Betty med. Den 24. marts lettedes ankeret, og kursen blev sat imod Norge. Men vejret ved jævndøgnstid var ustadigt, og først efter 12 dages forløb nåedes Kragerø. Herfra måtte den vordende højskoleelev så med en lille kystdamper ned til Kristianssand og endelig derfra med en større damper turen over Kattegat til København, som først nådes hen over midten af april.

Opholdet i København brugte hun blandt andet til et længere besøg hos en af hendes brødre, der havde bosat sig i København; men til maj gik så rejsen videre. Det første stykke ud til Roskilde tog hun med jærnbanen, hvad hun jo aldrig før havde prøvet; men i Roskilde holdt der vogne fra Vallekilde og væntede på hende og flere, der skulde være elever på højskolen derude, og nu måtte Betty prøve en ny slags befordring; ti de firhulede vogne, forspændt med to heste;

var lige så ukendt for hende som toget. Nu fik hun dem imidlertid prøvet til gavns på de syv mil til Vallekilde.

Sent på aftenen, dagen før skolen skulde åbnes, nåde Betty da Vallekilde højskole, som de danske højskolars første elev fra Færøerne.

Hun er senere bleven efterfulgt af flere hundrede.

Betty var kommen sent på højskole; hun var nu stærkt op mod de tredive år; men desto bedre kunde hun forstå og tage mod det, der blev givet.

Den skole, hun havde gæstet som barn, havde dansk undervisningssprog, og både den gang og senere færdedes hun blandt danske i byen og på havnen. Så skønt hendes modersmål og hjemmesprog var færingsk, voldte sproget hende ingen vanskeligheder i Vallekilde. Hurtig kom hun til at føle sig hjemme på højskolen og blandt menigheden. Gennem Rudolf Jensens grundtvigske prædikener og fra søsterens breve havde Betty fået en god forberedelse, og hun var derfor straks med. Men det vidner hun, at Triers foredrag og Hoff's prædikener lukkede som en ny og vidunderlig herlig verden op for hende, og hun følte sig uendelig lykkelig deri.

Da højskolen sluttede, rejste Betty atter tilbage til Torshavn; men her var forholdene i sommerens løb undergået en del forandring i hendes hjem, og hun syntes ikke rigtig, der mere var noget for hende dér at gøre.

Efter nogen overvejelse skrev hun derom til sin søster i Hjørring, og Ellens gode veninde, fru Højer, fik da den tanke, at Betty atter skulde tilbage til Vallekilde og tilbringe endnu en sommer dér som elev. Fra Vallekilde skulde der nok findes en ny virkeplads for hende.

På forespørgsel erklærede Trier sig villig til atter at tage mod Betty den følgende sommer, 1874.

Denne gang kom Betty imidlertid ikke til at rejse alene. Hun havde en moster, som var gift med sysselmand Winther i Sand, og til dette sted var pastor Rudolf Jensen nu bleven forflyttet. En af sysselmandens børn, Hilda W., var ligesom Betty bleven stærkt påvirket af Jensen, og da Betty nu under sit ophold i hjemmet aflagde besøg på Sandø, drejede samtalen sig ofte om hvad Jensen havde sagt, og hvad Betty havde oplevet i Danmark. Det endte med, at Hilda fik lyst til at gøre Betty følgeskab til Vallekilde; og da foråret kom, fulgtes de to frænker ad på højskole.

Hilda var således den første af slægten, som Betty fik til Vallekilde; i de år, der siden er gået, har ikke færre — men måske flere — end tredive af hendes nærmere og fjernere slægtninge fulgt hendes eksempel og været elever på Vallekilde højskole. Dette er vist et ret enestående tilfælde og tyder ikke alene på stærk slægtsfølelse, men også på, at Betty har været en ivrig og varmhjertet talsmand for højskolesagen blandt sine stamfrænder.

Hvormange Færinger, der i alt har fulgt i hendes spor til de danske højskoler, ved jeg ikke; men alene her i Vallekilde er deres tal nu løbet op til 153, hvad der jo må kaldes ret betydeligt. Vi har i så godt som alle tilfælde kun havt grund til at glæde os over disse unge mænd og kvinder fra de fjærne småøer. De har mangen gang bidraget deres store del til den rige og mangfoldige påvirkning, der finder sted mellem eleverne indbyrdes, og som på de større skoler er af stor og værdifuld betydning for de unge hver især. Denne påvirkning fra de forskellige egne og disses særegne livsvilkår er godt skikket til at udvide de unges synskreds, og til at gøre livet rigere og mere mangfoldigt for dem. Vore Færinger fortjener her tak og påskønnelse for, hvad de af den art har bragt med sig til de

forskellige skolehold i Vallekilde; men først og fremmest gælder denne tak Betty, som den, der har brudt vej for strømmen.

Under det gentagne ophold i Vallekilde blev Betty enig med sig selv om, at slå sig ned her i Danmark for længere tid, og på Triers foranstaltning kom hun da ned til det lille børnely i Skippinge for dér at hjælpe Marie Junker under hendes søsters sygdom; og da denne medførte døden, blev Betty hos Marie som hendes medhjælper i de følgende to år; mens Hilda Winther af Trier blev skaffet plads ovre hos Triers gode ven Poul Rasmussen i Sanderum for atter at blive elev i Vallekilde næste sommer, 1875.

I somren 1876 kom der som elev til Vallekilde den første Færing, som ikke var i slægt med Betty. Denne piges fader stod i handelsforbindelse med Triers ven, grosserer Bek, der handlede på Færøerne. I de første år tog de højskolesøgende Færingers altid vejen til Vallekilde; senere har de også fundet vej til mange andre af Danmarks højskoler, selv om Vallekilde bestandig har kunnet glæde sig ved Færingbesøg så godt som hvert eneste halvår.

1876 rejste Betty atter hjem til Torshavn. Hendes ældste broder lå syg derhjemme, og Betty hjalp nu hans hustru med at pleje ham under det lange sygeleje, der til sidst endte med døden. Da hun atter var bleven udhvilet lidt, fik hun lyst til at vove en endnu længere udflugt end den, hun allerede havde prøvet. Hun vilde en tur op at besøge sin søster og svoger, der nogen tid i forvejen var flyttet til Reykjavig på Island. Som tænkt så gjort, og Betty kom nu til at opholde sig i de fem næstfølgende år deroppe i hovedstaden på den gamle sagø, så det er ikke helt tilfældigt, når Betty er kommen til at sværme for de gamle islandske sagaskikkelser og har et kendskab til

dem, som man kunde fristes til at misunde hende. Hvorvidt hendes levende sans for historie imidlertid skriver sig fra dette lange ophold deroppe i „Ihukommelsens vældige tempel“, det ved jeg ikke; men det ved jeg, at en bedre tilhører end Betty ved et historisk foredrag, det skal man komme til at lede om. Hendes store læselyst har da også skaffet hende en ikke ringe viden på dette som på andre områder.

Som frugt af hendes ophold på Island kan vel også nævnes den ting, at et af søsterens børn herfra ligeledes blev elev i Vallekilde.

Imidlertid var Bettys fader død, og da hun længtes efter at se moderen igen, rejste hun på ny tilbage til Torshavn. Men inderst inde var det dog hendes tanke på ny at drage til Danmark, hvor hun havde levet så lykkelig en tid; men det viste sig nu, at moderen i de fem år var bleven gammel og skrøbelig, så Betty syntes ikke godt, hun kunde rejse fra hende. Hun så sig da om efter arbejde, søgte og fik en plads som lærerinde ved byens pøgeskole, hvor de mindste skolebørn gik et par års tid, inden de kom ind i byens almindelige skole.

Betty medbragte ikke nogen faglig uddannelse til sin gerning; men hun havde læst meget, oplevet meget og tænkt en del over bægge dele; man kan vist egentlig godt gå ud fra, at hun havde slet ikke ringe forudsætninger for at kunne gøre gavn i stillingen.

Som forskolelærerinde virkede hun nu i de næste fem år; men i løbet af den tid var der i Torshavn bleven oprettet et kursus til uddannelse for lærerinder, og ved nævnte tidspunkt udgik da det første hold examinerede lærerinder fra kursus'et. Og en af disse blev straks antaget som afløser for Betty, der måtte vige på grund af den manglende examen. Arbejdet var

ellers bleven Betty kært, og hun vilde gerne have bleven ved dermed.

Hun stod nu på bar bakke, og da moderen til med var død et par år tidligere, følte hun, at tanken om at komme til Danmark igen, ikke længer lod sig afvise. Hun skrev da ned til Vallekilde og forespurgte, om der ikke hér kunde tænkes en virksomhed, der passede for hende. I sit svar rådede Trier hende til blot at komme, der vilde nok blive noget at udrette også for hende.

I førstningen af august 1888 betrødte Betty så atter Vallekilde højskoles grund efter et fravær på tolv år.

Meget var der i dette tidsrum forandret både i indre og ydre henseende. Mens Betty det første år var elev, døde Marie Trier hen på skoletiden. Dette dødsfald var halvårets store og alvorlige begivenhed. Men omtrent tre år efter — kort før Betty forlod Skippinge asyl, blev Trier atter gift med Julie Marstrand; Betty var med at byde brudeparret velkommen ved indtoget på skolen. Nu var Trier forlængst enke-mand for anden gang.

Hvad skolen angik, da var dens elevtal i disse år, som nævnt, vokset stærkt, allerede i somren 1876 havde Trier taget fat på en betydelig udvidelse af skolens bygninger, og her må da først og fremmest nævnes den ny foredragssal. Men også skolens „sygehus“ opførtes dette år. Det fik sin plads nede i haven med herlig udsigt fra sine vinduer.

Men da Betty nu kom til Vallekilde, stod det tomt; den hidtidige sygeplejerske, Kamilla Sørensen, var netop den gang rejst ind til sin ny virksomhed inde i hovedstaden.

Under disse omstændigheder var det da, at Trier spurgte Betty, om hun vilde træde til som sygeplejerske i Kamillas sted; og Betty svarede ja.

Hun havde allerede den gang tilbragt meget af sin tid ved sygesænge og følt sig vel ved gerningen dér; men da hun aldrig havde fået nogen hospitalsmæssig uddannelse, fandt både hun og Trier, at selv et kortere ophold på et sygehus vilde være af betydning for hende; og under medvirken af Triers broder, grosserer T. i København, kom hun da først i avgust ind på „almindeligt hospital“ som sygepleje-elev.

Her blev hun i de tre måneder aug.—oktbr.; men da vinterskolen skulde begynde til novbr. 1888, flyttede Betty atter til Vallekilde og ind på sygehuset i den lille lejlighed, som var bestemt for sygeplejersken. I disse dage er det netop 25 år siden. Men i tyve år skulde Betty her finde sit hjem og en gerning, hun kunde være glad ved og gøre gavn i.

Først 1908 følte hun kræfterne svigte og trak sig da tilbage for at hvile ud ved mindre anstrængende dont.

Det var et vanskeligt år, Betty tiltrådte sin plads i. Sommeren 1888 havde skolen været hjemsøgt af typhus-smitte, og fiere af pigerne lå endnu på amtets sygehuse, da hun i avg. kom herved.

Også Betty fik mere end en gang travlt på sit sygehus; men den strængeste tid, hun oplevede dér, var vinteren 1889--90. Fra juleferien medbragte eleverne en sygdom, som indtil den tid havde været så temmelig ukendt her i landet.

Det var influenza.

Allerede et par måneders tid havde sygdommen — „den russiske snue“, som man efter Svenskerne for spøg kaldte den — huseret i København; efter juleferien blev den af de tilbagevendende elever bragt med til højskolen. Jeg mindes endnu, hvordan man i de første dage af januar — næsten morede sig over den ustandselige nysen blandt eleverne; uafbrudt lød dette

korte, hidsige snøft fra alle sider og alle kroge i skolestuen.

Munterheden hørte dog snart op; ti den mere uskyldige nysen gik snart over til hoste med hovedpine og alvorligere ildebefindende. Flere af de angrebne måtte gå til sængs, og til sidst lå ikke mindre end 40 mand; mens en stor del af de øvrige — dårlige som de var — lige netop kunde holde sig oven sænge.

De tolv sænge på sygehuset kunde langt fra strække til; vi måtte omdanne flere elevkamre til sygestuer ved at sætte kakkellovne op derinde, flytte nogen af de mange sænge ud og lign. Det var naturligvis umulig for Betty alene at overkomme alt arbejdet med at tilsé og pleje de syge. En af skolens lærlinge, nuværende friskolelærer Jørgen J. Borup i Bøvling, der lige havde aftjænt sin værnepligt som sygepasser, blev straks af Trier ansat i denne sin gamle bestilling og gjorde her fortrinlig nytte.

Vi lærere måtte også hjælpe til; jeg husker godt, at jeg for min del kun med yderste viljesanspændelse kunde holde mig på benene og tage min tørn. Der var aldrig ro nat eller dag; flere gange, når jeg om natten lå og nød min hårdt tiltrængte søvn, blev jeg pludselig vakt ved at en af eleverne kaldte på mig og bad mig følge op på dette eller hint kammer for at tage mig af en kammerat, der i nattens løb var hleven så dårlig, at man ikke turde vænte til dag med at få ham flyttet ind på en sygestue i varme og under kyn-digt opsyn.

Efter nogen tids forløb stilnede det dog af med anfaldene, og de syges overvældende antal tog nu atter af; men samtidig blev de enkelte sygdomstilfælde voldsommere og mere farlige, alt som vinteren led.

For adskilliges vedkommende efterfulgtes influenzaen

af lungebetændelse og difteritis. Der døde i alt fire af de angrebne.

Betty havde dette år havt den glæde at have en af sine brodersønner hos sig; han havde året forud været elev og skulde nu fortsætte en vinter til.

Denne unge tømrer, Kristian Jakobsen, var mellem de hårdt angrebne, og da både lungebetændelse og difteritis slog sig til, endte det med døden. Det er fra denne unge Færings dødsleje at Viggo Pedersen til sin karakteristik af Trier har hentet følgende træk*):

„Der var difteritis på skolen, og en karl lå dødelig syg. Han lå i sjælenød, og der gik bud efter Trier. Han talte med ham, som få andre kunde gøre det og bad med ham, og fuld af ømhed bøjede han sig over ham og — skønt han ved den syges kvælningsanfald fik slimen fra hans mund i sit ansigt og var kyndig nok til at vide, hvad det kunde medføre — kysede han ham som et barn.

Og karlen lukkede sine øjne med fred.“

Ja, denne vinter var både en stræng og en tung tid for alle på Vallekilde højskole, og ikke mindst for Betty.

Efter samråd med skolens læge og med os lærere besluttede Trier sig endelig til at standse undervisningen og lukke skolen.

Dette skete så den 17. februar 1890.

Trier holdt sit sidste foredrag under åndeløs stilhed og med en vidunderlig kraft. Det trak ud — langt ud over den sædvanlige tid for hans foredrag. Det var, som kunde han den dag ikke blive færdig. Der var endnu så meget, han skulde have sine karle fortalt. Da han sluttede efter to timers forløb, var næppe én

*) Se bogen: „Ernst Triers efterladte papirer i udvalg ved Povl Hansen“.

af flokken træt af at høre. Flere af lærerne og hans gamle venner her på skolen var den dag blandt hans tilhørere; enkelte af disse mente, at dette foredrag var det mægtigste, de nogen sinde havde hørt af Trier.

Afskeden var gribende; og få af dem, som den dag var med, vil kunne glemme den igen. —

Enkelte gange i løbet af de følgende år har vi med de nyankomne skolehold fået indført skarlagensfeber. Ved sådanne lejligheder går det især ud over sygeplejersken, og Betty måtte da være til rede næsten både nat og dag. Det kunde til tider næsten overstige kræfterne; men netop i sådanne tider lærte vi også at skønne på hende.

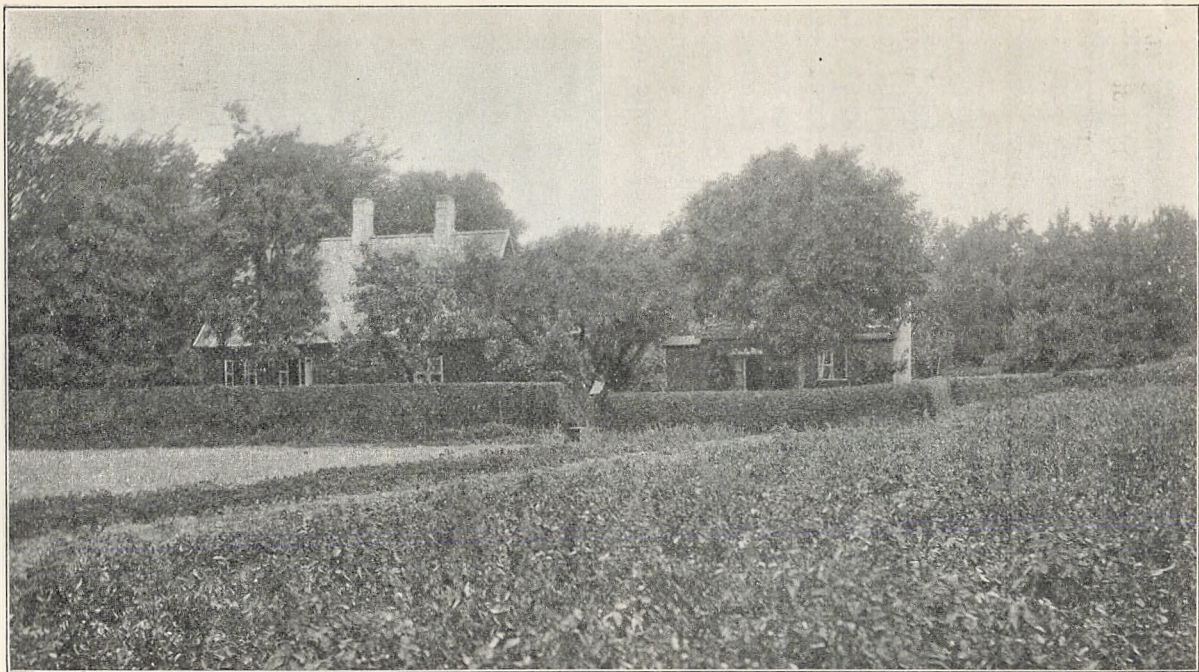
I det hele taget kan smitsomme sygdomme være en slem plage for et højskolehold; men netop for at indskrænke disse tilfælde til det mindst mulige, lod Trier endvidere opføre et lille „epidemihus“ nogle skridt fra sygehuset, således at de elever, der mistænktes for at lide af smitsom sygdom derovre i „det lille sygehus“, kunde fuldstændig fjernes fra omgivelserne, og sygdommen således bindres i at brede sig.

Alt dette var slet ikke så billigt at få indrettet; men det har adskillige gange i de løbende tider bevist sin nytte. —

Tyve år henlevede Betty nu således som sygeplejerske ved Vallekilde folkehøjskole, indtil hun endelig for fem år siden følte, at nu trængte hun til afløsning. Heldigvis var en sådan at finde, idet Kristense Sørensen fra Føns, der i de ti foregående år havde virket som menigheds-sygeplejerske i Vallekilde og Hørve sogne, netop da var til at få.

Hun flyttede så ind på højskolens sygehus i Bettys plads, mens der til Betty indrettedes en lille lejlighed oppe hos os i skolebygningen.

Her lever den gamle sygeplejerske nu på sine

De to sygehuse (epidemihuset tilhøjre).

1 Sygeplejerske Kristense Sørensen.

milde gamle sygeplejerske og de mange, hun her har færdedes iblandt.

En af hendes tidligere patienter, Vestjyden, købmand Peder Jensen Pedersen i Nr. Bork, har sat hende et smukt minde i en lille bog „Gigtmanden“, som han udgav nogle år efter, at han som elev her på skolen havde gennemgået en gigtfeber.

ældre dage, optaget med hvad hun kan magte, men af vore børn halvejs betragtet som en en slags god, gammel bedstemoder.

Da Betty d. 15. juli i år fyldte de halvfjærs, holdtes der en lille fest for hende i skolens have, hvor taler, sange og gaver fra hendes venner bar vidne om de mange hjærtebånd, der i årenes løb er bleven knyttet mellem den stille men

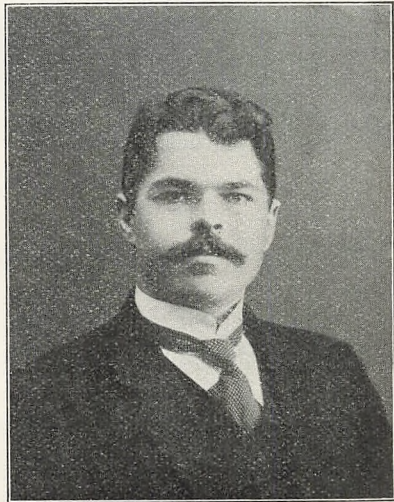

Betty med en af sine små venner.

Ved Betty Jakobsens 70 årsfest.

Lærerkraefterne her ved højskolen øgedes sidste efteraar (1912) med en ny mand, Valdemar Nielsen. Han er Sønderjyde, født i Nordborg på Als d. 4. novbr. 1886. Til hans konfirmation 1901 opholdt han sig i sit hjem, hvorfra han besøgte byens børneskole, hvis undervisningssprog naturligvis var tysk med undtagelse af de fire ugentlige timer i „religion“.

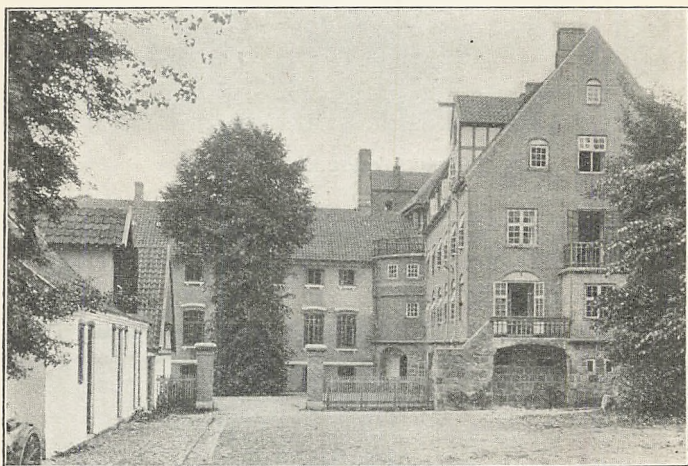

Valdemar Nielsen.

Efter konfirmationen kom han til Vejle i maskinbyggerlære og gik her om vinteren på teknisk skole.

Efter en læretid på fem år arbejdede han som svend i sit fag nogle år, var i vinteren 1908–09 marinesoldat i København og kom så den påfølgende vinter som elev på højskolen her.

Atter gik nu to år med arbejde som maskinbygger om sommeren, mens han om vinteren var elev på Askov udvidede højskole; og efter anden vinters ophold dér, deltog han i det „kursus for unge højskolelærere“, som afholdes dér hvert år de tre sommermåneder.

Vallekilde folkehøjskole, set fra øst.

Dette kursus deltog han ligeledes i nu sidste sommer, 1913.

Valdemar Nielsen har især overtaget de fag, som ved Peder Bukhs afgang blev ledige.

Her har på højskolen i sommer væset usædvanlig rigeligt med „kursus“. Straks sommerskolen sluttede, modtog vi omkring 150 deltagere i det „dansk-amerikanske stævne“. Dette stævne er hovedsagelig be-

regnet på at vore hjemvendte landsmænd ved det skal kunne mødes — ikke alene med hinanden indbyrdes — men med alt det i dansk folke- og kristenliv, som for tiden har betydning både herhjemme i Danmark og hinsides Atlanten.

Vinterbillede I. Snehytten i skolens have.

Der blev i reglen holdt tre foredrag hver dag, mens aftenen enten brugtes til forhandling eller til forskellig underholdning.

Vi syntes her, at det var et godt møde.

Straks dette fem dages stævne var sluttet, kom 140 unge københavnske piger herud fra foreningen K. F. U. K. De skulde her på højskolen holde „som-

merlejr“. Under deres kvindelige ledes førerskab tilbragte de her en ugestid et herligt ferieliv, hvori daglige bibel- og andagtstimer af deres ledere sammen med nogle foredrag af os udgjorde den mere alvorlige del.

Vinterbillede II.

På græsplænen i slutningen af marts.

Vi syntes dette var en festlig uge.

Og endelig: to dage efter at de unge københavnske piger var draget bort, mødte omtr. 70 deltagere i det såkaldte „Otte dage på højskole“.

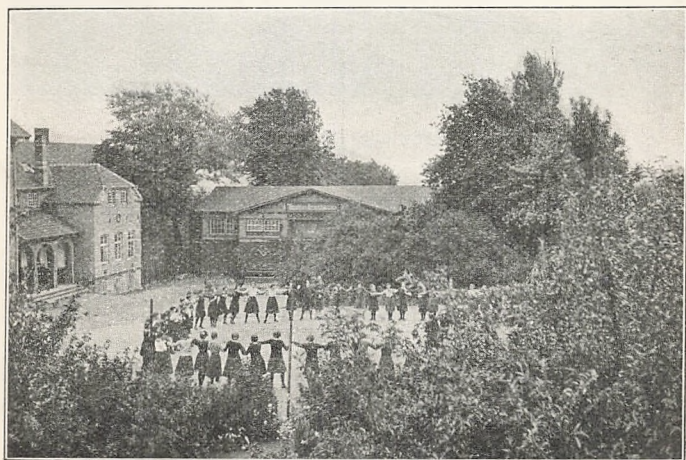
Dette ejendommelige slags højskolemøde havde allerede fundet sted et par gange forud på andre høj-

Sommerbillede I. Jordbærplukning.

skoler; men i år afholdtes det første gang i Vallekilde.

Tanken om sådanne møder opstod fra først af hos den tidligere formand for Københavns højskoleforening,

Sommerbillede II. Sangleg ved aftenide.

hr. grosserer H. P. Jensen. Hans mening med disse otte dage på højskole var nærmest den derigennem at give Københavnerne — særlig medlemmer af højskoleforeningen — lejlighed til at stifte et lidt mere indgående bekendtskab med livet på en dansk højskole, og derfor skulde disse „otte dage“ tilbringes så vidt mulig som under et sædvanligt højskoleophold med daglige foredrag (tre), af den bestemte skoles egne lærere, med forhandling eller underholdning om aftenen

Sommerbillede III. I Skoven.

så vel som med udflugter og friluftsliv om dagen mellem foredragene.

Det var dog ikke H. P. Jensens mening at ville indskrænke mødet til udelukkende at bestå af Københavnerne, nej, også andre fra by og land skulde have lov til at komme med. Der var da også folk med så vel fra landet som fra andre købstæder; men i år var hovedstyrken dog Københavnerne.

Jeg kunde tænke mig, at om disse otte-dages møder

Sommerbillede IV. Udflugt til Vejrhøj.

blev holdt her oftere, der da også kunde komme forhen-
værende elever, som nu, efter at de måske forlængst
var bleven gift og bosiddende folk, endnu en gang vilde
have en lille mundsmag af det højskoleliv, de som

Sommerbillede V. På skrænten i Vejrhøjskoven.

Sommerbillede VI. Fra turen til Skarritsø. En af bådene.

ynge havde deltaget i en vinter eller sommer. Eller jeg kunde tænke mig forældre, der vel havde havt deres børn her på skole, men ikke selv havde set lejlighed til en sådan skoletid i deres unge dage, at de

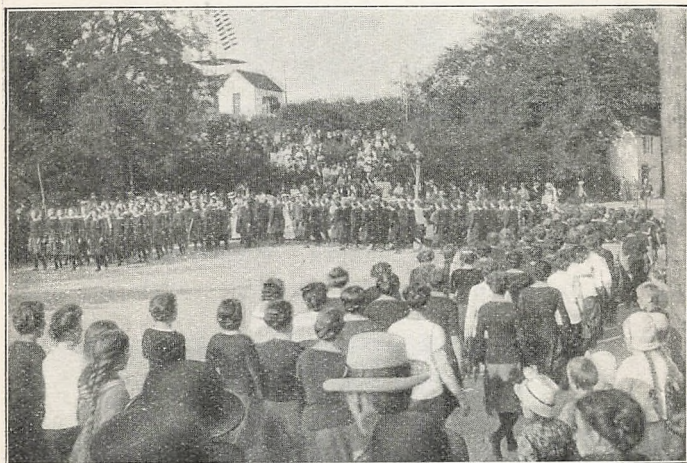

Sommerbillede VII. Forberedelser til elevmødet.

nu fik lyst til at prøve sådan en ugestid på højskolen. Det får nu udvikle sig, som det kan; men begyndelsen syntes os meget lovende.

Endelig har vi — i lighed med hvad vi hvert år plejer — også haft gymnastik- og skydekursus for de unge delingsførere i oktober måned. På dette er det jo især Johan Brydegård, der må holde for.

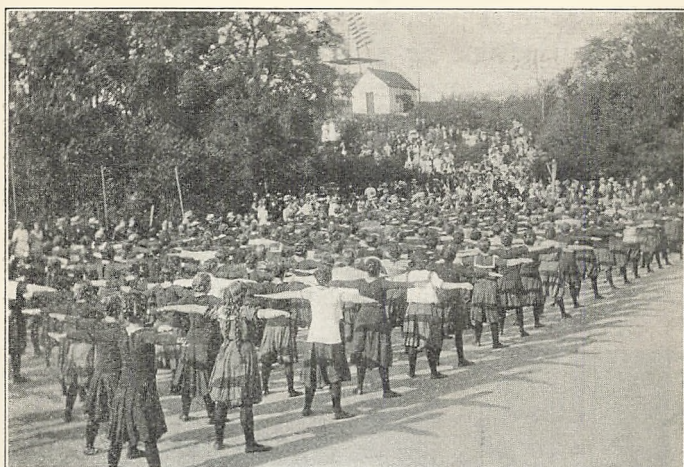
Naturligvis er sådanne kortere eller længere møder uden for den almindelige højskoletid ikke så lidt an-

Sommerbillede VIII. Indmarch på gymnastikpladsen elevmødedagen.

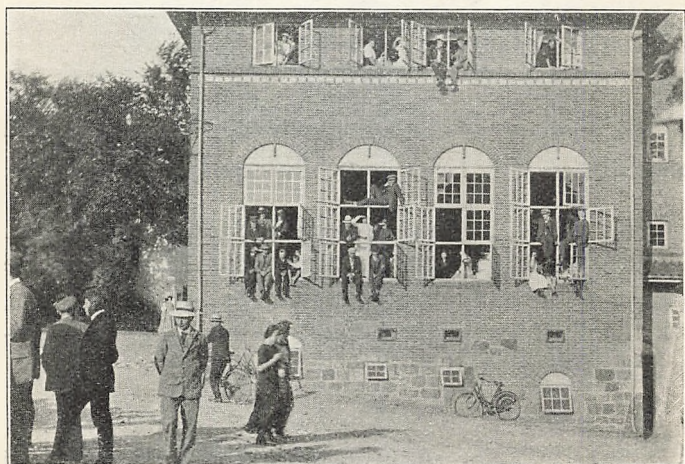
strængende — i grunden mere end en tilsvarende tid af den egentlige skoletid; men ved siden deraf er de også meget opfriskende og tilfører os ligesom nyt blod, så, når de for resten lykkes, da tror jeg, de er anstrængelserne værd.

Som vi i fjor afgav plads for konkurrenceholdet i det store gymnastikstævne i Stockholm til at indøve sig, således gjorde vi det samme sidste jul til dem der

Sommerbillede IX. Gymnastikopvisning ved elevmødet.

skulde til Paris, for der at vise, hvorledes Lings gymnastik drives her i Danmark. Bægge gangene havde vi megen glæde af at se, hvorledes øvelserne efter-

Sommerbillede X. Tilskuere ved opvisningen.

hånden blev udformet og afpudset under Niels Bukhs dygtige ledelse.

Nu i oktbr. har et lignende hold jo gæstet England, uden at vi dog denne gang har haft lejlighed til at se dem herude i Vallekilde.

Af besøgende har vi også i år haft en del med mer eller mindre kendte navne; men jeg skal blot nævne en mand, forstanderen for Englands eneste folke-

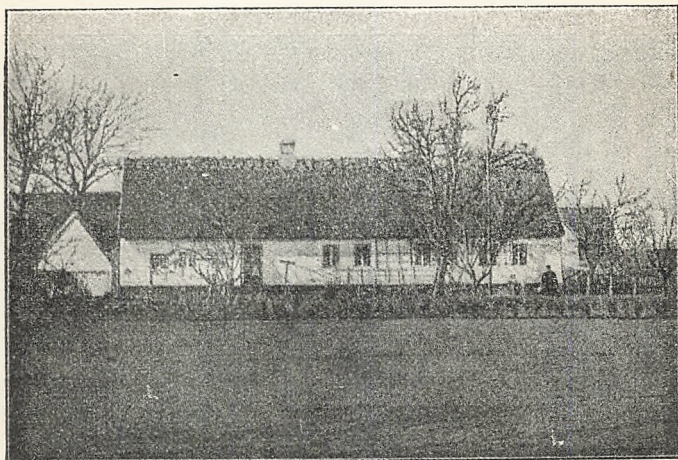

Mr. Bryan og frue i besøg på Solbakken,
sammen med danske venner.

højskole, anlagt efter dansk mønster — mr. Tom Bryan, som, ledsaget af sin hustru, var en lille tur om ad Vallekilde, hvor han i sin tid — efter eget sigende — ved et foredrag af Valdemar Bennike, fik tanken om at prøve noget lignende i England. To somre har Vilhelm Larsen herfra været elev hos ham, og nu i efterårsmånederne er Peter Augustinus ovre hos ham på Fircroft.

Blandt de begivenheder i det forløbne år, som vi med bedrøvelse ser tilbage på, kan nævnes ildebranden, hvorved den gård forsvandt, hvori den unge højskolegerning i Vallekilde 1865 først fandt hjem og husly.

Den gamle gård ejedes nu af Henriette Pedersen, enke efter Frederik Pedersen, som netop fødtes der i gården den vinter, da der var højskole. Frederik var ældste søn af Peder Frederiksen og hustru, som den gang

Peder Frederiksens gård i Vallekilde 1865.

ejede og bebode gården og på pastor Hoff's forespørgsel erklærede sig villige til at tage imod den unge ugifte forstander Ernst Trier og hans mulige elever.

Hvert halvår plejede vi gerne at vise de nykomne elever ned at se denne gård, der i højskolens historie har et smukt navn. Ofte skete det da, at Henriette Pedersen bød os inden for, så man også kunde tage i nærmere øjesyn de stuer, der i hine dage blev brugt at holde skole i. I april måned lagdes hele gården i aske, men den afbrændte gård er så i sommerens løb

bleven udflyttet og ude på dens mark genopført i en ny og skønnere skikkelse efter tegning af arkitekt Ivar Bentsen.

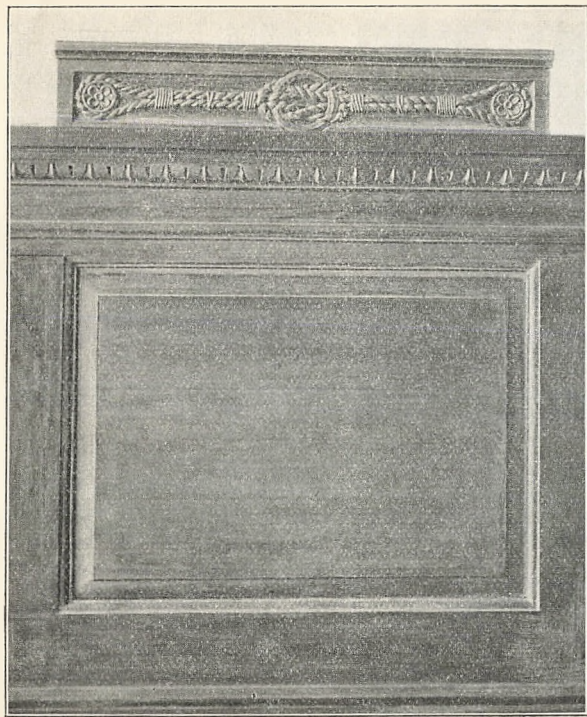
Men højskolen er blevet et af sine smukke gamle minder fattigere.

Ligesom i den sidste årgang af vort årsskrift, vil jeg også i år medtage nogle billeder fra den ny foredrags-sals indre; men det bliver denne gang nogle mindre enkeltheder af salens udsmykning der gengives.

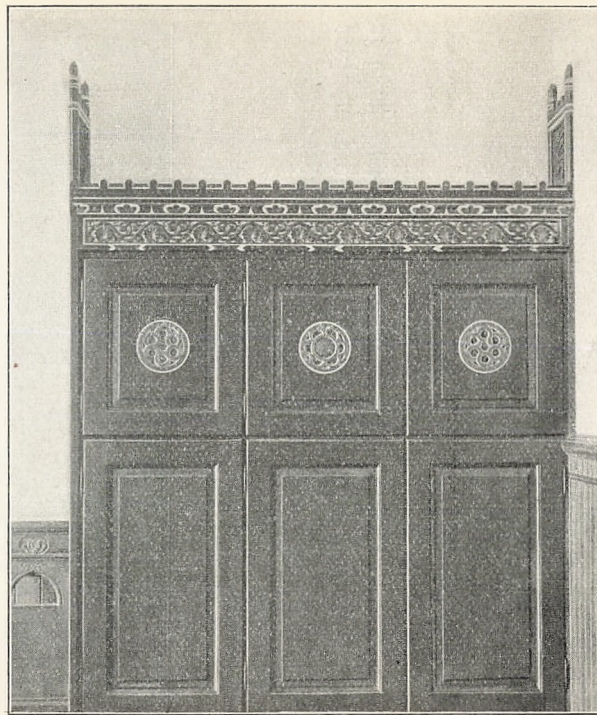

Under slukningsarbejdet, da Peder Frederiksens gård
i Vallekilde brændte, april 1913.

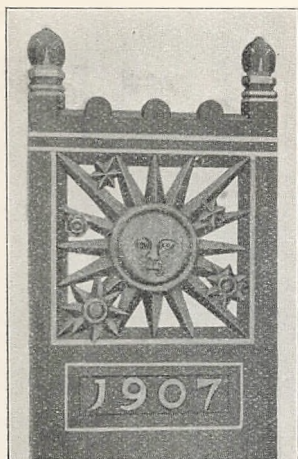
Tegningen til disse enkeltheder skyldes bygningens arkitekt, prof. M. Nyrup; billedskærerarbejdet er udført af Hans Olsen og malerarbejdet af Harald Munk.

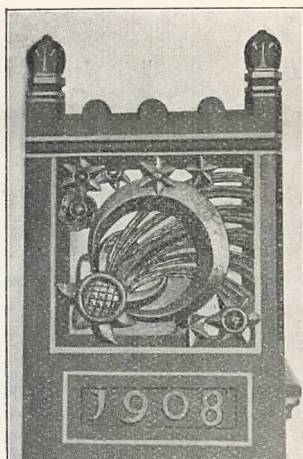
Fra foredragssalen I. Talerens plads.

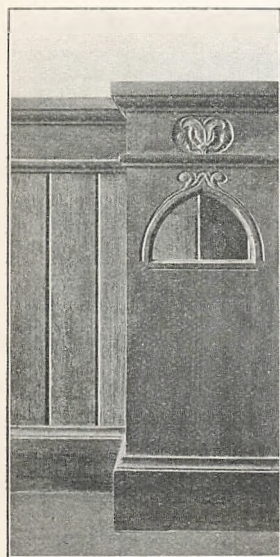
Fra foredragssalen II. Et af skabene ved siden af talerpladsen.

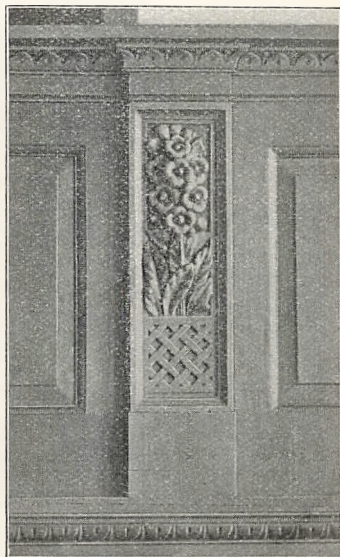
Fra foredragssalen III.
Solbilledet, som oplysningens
sindbillede, billedskærerarbejde
i gavlen på det skab, som ses
på billede II.

Fra foredragssalen IV.
En komet, mellem måne og
stjerner, svarende som mod-
billede til billede III.

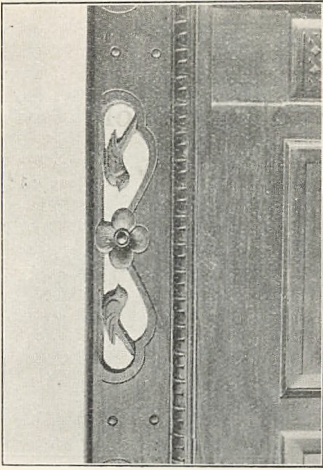

Fra foredragssalen V.
Et af de mindre skabe ved
siden af talerens plads.

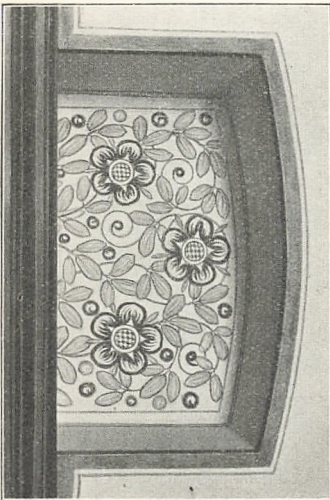

Fra foredragssalen VI.
En udskåren pille i palskranken
lige overfor talerens plads.

Fra foredragssalen VII. Et enkelt led af det gennembrudte arbejde, der danner pal-skrankens nederste frise (blomster og fugle).

Fra foredragssalen IX. Side af dørkarmen ved hovedindgangsdøren (hanen, som år-vågenhedens sindbillede).

Fra foredragssalen VIII. Baggrunden på en varmeovnsniche.

Fra foredragssalen X. Den modsatte side af hovedindgangsdøren.

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole

i de to halvår:	1912— 1913	1913
Under 18 år var	1	8
Mellem 18 og 25 år var	144	173
Over 25 år var	13	23
Fra købstæder var	5	21
Børn af gårdmænd	62	111
— - husmænd	39	33
— - arbejdere og innsiddere	5	13
— - håndværkere	24	22
— - handlende	8	3
— - lærere og embedsmænd	6	12
— - andre	14	10
På Vallekilde højskole har før været	7	1
— andre højskoler — —	9	5
Fra Sjælland var	47	46
— Fyn —	17	22
— de mindre øer —	7	13
— Nørre-Jylland —	67	111
— Sønder-Jylland —	18	9
— Færøerne —	1	3
— Nord-Amerika —	1	„
Lærlinger i alt:	158	204

Ring, kirkeklokker!

Ring mørket ud, som har hyllet ind
den gamle jord i sit sørgeklæde,
som tynger mandens det stærke sind
og truer børnene til at græde.

Ring kulden ud, som vil smedde brat
hver lysets længsel i bøjer trange,
som svinger septret i bælgmørk nat,
mens timer skrider så grå og lange.

Ring sneen ud, som vil spærre tæt
for frie vandring ad fremtidsveje,
som standser foden så overtræt,
og tvinger tanken i borgeleje.

Ring håbet ind for hver lysets sag,
ring sejren ind for al livets glæde;
kort bli'r da natten før nyfødt dag,
kun kort som barnet vi da skal græde.

Ring, kirkeklokker! når året dør;
ring aftenklokker! når dag mon segne;
vi ved, at morgen og liv som før
står end bag kuldens og mørkets egne.

Povl Hansen

Dannevirkenatten.

Det var sent; eleverne var allerede gået til ro; dybere og dybere sænkede stilheden sig ned over den store højskolebygning; kun fra ét sted vidnede rudernes dæmpede lysskær om, at endnu var der folk oppe.

Det var fra højskoleforstanderens værelse.

Ja, der sad han, en mand i halvtredserne, i færd med at forberede sig til sit foredrag den følgende dag. Det var bleven sent; ti han havde den dag havt meget at gøre med andre ting. Egentlig var han træt; men han syntes ikke, han kunde gå til ro, før han havde gennemgået sit foredrag til næste dag.

Langsomt strakte han hånden ud, tog nogle bøger ned fra den nære boghylde og begyndte så småt at blade i dem. —

Ja, så var han da også i år kommen til det underlige tidspunkt i vor historie, hvor vort folk gik ind i den store fimbulvinter. De sidste dages foredrag havde været indledningen; men nu i morgen skulde han skildre „Tilbagetoget fra Dannevirke“.

Der var noget sælsomt ved dette æmne; bestandig år efter år greb det ham med den samme uforklarlige, overvældende magt: på en gang længsel og lidelse, noget, han higede imod, og dog gruede for. Men gav han sig først hen i arbejdet, var det, som sugede der hans sjæl til sig; og det faldt ham altid vanskeligt

igen at komme ud af den stemning, som de foredrag satte ham i.

Tit kunde han, når skildringen var til ende, føle sig både skuffet og nedtrykt; han syntes da, han var kommen dårligt derfra; hvor var ilden og kraften bleven af, — det hele var koldt og mat og lignede slet ikke *det*, han under udarbejdelsen havde væntet sig. —

Og højskoleforstanderen faldt i tanker med bogen i hånd. — Udenfor vinduet blafrede vinden med dumpe, hemmelighedsfulde stød; allerede tidligt på aftenen havde sneen begyndt at falde; og hver gang vinden rørte på sig, kunde han høre snefnuggenes våde klask mod ruderne.

— Ja, sådan omtrent havde vejret jo også været under det frygtelige tilbageslag; var det ikke *det*, hans morbroder havde fortalt om, hvordan han og hans kammerater under tilbageslaget trampede den nyfaldne sne så fast, at vejen efterhånden blev glat som et spejl. Dette og meget andet havde han jo også læst om i de mange bøger. Men sært nok — hvor stod dog alt *det*, han havde læst, blegt og farveløst mod *det*, han som barn og ganske ung havde hørt fortælle af mændene fra fire og treds; især morbroder; ti ingen havde dog fortalt som han. Men én ting kunde han ikke forstå: hvorfor var det så uhyre vanskeligt at få netop denne mand til at fortælle. De gamle soldater, dem fra otte og fyrre, dem kunde ungdommen få til at fortælle for et godt ord; og det var altid fornøjeligt, hvad de fortalte; det var, som om sejrens sol lå over alle valpladser fra „den første krig“. Men morbroder — nej — han tav, og dog var hans oplevelser lige så fængslende som „dem fra treårskrigen“, ja, i grunden langt mer; ti ungdommen kunde jo selv mindes sidste krig og en del af, hvad da skete.

Det var nok kun egentlig én eneste gang, det havde

lykkedes at få morbroder til at fortælle; men *han*, som den aften hørte derpå, glemte det heller aldrig senere. — Den grånende højskoleforstander fortabte sig i mindet derom; han var den gang kun en „stor dreng“, en halvvoxsen fyr, der opholdt sig i morbroderens hus. Det var en efterårsaften med tykt mørke og stærke regnskyl uden for. De to var bleven sidst oppe den aften. Morbroder skulde have sin pibe røget ud, og der var lidt tilbage i den endnu. „Hu ha, hvor vinden den tuder“ — brød han stilheden, sådan et vejr minder mig altid om „Dannevirke-natten“.

„Hør, morbroder, vil du ikke fortælle mig lidt om den nat.“ „Nej, nej,“ svarede han, og det lød, som svaret var fyldt med angst; „det kan jeg ikke, min dreng; jeg tror, jeg gik til grunde, om jeg skulde fortælle, hvad jeg den nat gennemlevede“.

„Åh jo“, bad ynglingen igen, så inderligt og så indsmigrende, som det var ham muligt, „prøv, morbroder!“ jeg skal sidde så stille og lytte så opmærksomt til, hvad du fortæller. Gør det, morbroder!“ tilføjede han lidt efter, da han mærkede, at morbroderen begyndte at komme i stemning og at give efter for den trang, der findes i et menneske til at lette sin sjæl ved at flytte dens byrde over på andre og villige skuldre, og — inden nogen af dem vidste et ord deraf, var de bægge som bjærgtagne af æmnet, den ene med at fortælle, den anden med at lytte — piben var forlængst bleven kold; den blev sat til side — ilden i komfuret var gået ud, de flyttede sig blot nærmere hen til det for at holde varmen; ingen af dem mærkede, hvor tiden gik; og det blev sent, før de endelig kom til sig selv og besindede sig på, at det var tid at gå til sængs.

— Det var vist lige så sént som nu i aften, tænkte højskoleforstanderen og gennemgik på ny i tankerne,

hvad han i hin mindeværdige time havde oplevet. Han så atter for sig skanserækken, således som morbroderen havde beskrevet den, så' batallionen, der stod opstillet til hastig udrykning — hver mand, så usvigelig sikker på, at det var forpoststillingen, det gjaldt, *den* Østerrigerne to dage i forvejen havde erobret, nu skulde den i nat tages tilbage, ivrig spejdedes sydover mod Kongshøj, mellem hver gang de gamle forladegeværer blev efterset, om der var tørt krudt på pistonen o. lign.

— Nå endelig — dér kom adjutanten med ordre, nu gjaldt det; — og hjertet slog dobbelt stærkt og modigt. — — Men hvad er det! hvad går der af batallionschefen! den mand, de havde lært at se op til, at beundre, ja, næsten at forgude — er han bange i dag, det var jo som hans høje krigerskikkelse knækkede sammen ved adjutantens ord — har han tabt sin forstand, kommanderer han ikke: „Tilbage, vi skal tilbage, folk“! Den stærke, klangfulde stemme rystede jo som på en olding, nej, nej, det er jo umuligt! og dog de gik jo tilbage Det utænkelige måtte altså være sket: Forræderi; men hvem, hvor var Judas?! Det var som vejen tog til at gyngede under éns fod. Foran batallionen rider den gamle chef, ikke en lyd kommer over hans læber; men hver mand ser, hvor den stærke skikkelse rystes som i tilbagetrængt hulken. — Dannevirke rømmes

Op ad de høje bakker nordover fulgte de landevejen fra Slesvigs lavtliggende by; for hver ti minutter måtte de standse; der var god tid til at se sig tilbage i den skumle aften ud over byen, fjorden og den forladte forsvarsstilling; tom og øde lå den der og stirrede tilbage mod én igen.

— Højskoleforstanderens hånd havde sluppet bogen, han havde taget ned for at læse i, hans arm lå tungt

mod bordet, og med små umærkelige ryk sænkedes hans hoved efterhånden dybere og dybere ned over armen, indtil det omsider hvilede fast på den; hans åndedræt blev længere; men mere og mere levende fulgte han sin morbroders fortælling; han så det hele igen for sine øjne så livslevende som aldrig før, hørte vinden suse i de høje træer ved siden af landevejen, mærkede snefnuggene mod sin kind, følte anstrængelsen ved at komme op ad de mægtige banker . . . godt var det, han havde morbroderen dér ved sin side; ti han var jo dog kun en dreng; men endnu bedre var det, at han selv var kommen med på tilbageret — langt bedre endogså end selv at høre morbroderen fortælle.

Hver gang hans blik gled tilbage mod Dannevirke, var det som hans blod blev til is . . . også han — også *han* var altså med at rømme den gamle grænsevold — hans hoved blev så tungt; han følte trang til at skrigе; men ikke en lyd kom der over hans læber. Det var som hans sjæl skulde sprænges i sine fuger; sådan måtte det vist føles, når Ragnarok nærmede sig . . . Hys, stille! hvad er *det*? — underlig hamrende lyde nåde hans øre — nærmere og nærmere kom de — ah, nu forstod han: det var hovslag, hamrende, hårde lød de på den spejlglatte vej gennem natten. En rytter altså. Ak, morbror, det går aldrig godt her ned ad den stejle banke, han glider, han styrter — eller han rider os ned, klynkede drengen. Men morbroderen greb ham i armen med et jærntag. „Stille, dreng!“ hviskede han, det var, som ordene pressesdes frem mellem hans læber, „ser du ikke, hvem det er, der kommer!“ Drengen stirrede — kun et øjeblik, så var rytteren dér. Midt ud ad den spejlglatte vej red han med en fart, så ilden splintrede fra hestehovene, og som skulde han ride alt og alle ned, og dog — ikke

en mand rørte han. Nu var han der — ud for dem: kæmpehøj sad han i sadlen, foroverbøjet, draget sværd i højre hånd, tømme i venstre, kløvende luften i sit rasende ridt. Hver gang hesten skumhvid og blodig — og med bugen som strakt hen ad jorden — hamrede hovene i den islagte vej, klirrede det som af stål om rytterens pansrede skikkelse. —

„Hvem — hvorfra!“ . . . stammede ynglingen; men afbrødes brat: „Af med huen, dreng!“ Det var morbroderens røst, der lød med en kraft, så det klang, og da drengen vendte hovedet om mod den talende, så han ham stå der med skuldret gevær, rank som et lys, som var det til en kongerevue.

„Hvem, morbroder, hvem var *det*?“ begyndte han igen. „hvem var den rytter?“

„Kender du ikke ham, jo vist gør du det,“ svarede morbroderen, og hans stemme havde endnu noget af den samme malmklang fra før, „hvem kender ikke ridder Niels fra Randers.“

„Niels Ebbesen“, brast det ud af drengen, „kommer han her?!“ . . .

Morbroderen syntes ikke at høre drengens ord; geværet var atter taget i hvil; mens han spejdede ud i den retning, hvor hovslagene døde bort. „Nå, så du drager mod syd, ridder Niels, nu vi andre drager mod nord,“ mumlede han; „kan heller ikke du få ro i din ukendte grav i denne forfærdelige nat. Kom!“ udbrød han pludselig, mens hans åndedræt gik stærkt, „kom, dreng! vi to må med tilbage til skanserne igen.“

I selvsamme øjeblik stod de atter dernede i Dannevirkestillingen, hvor batallion efter batallion med tunge, langsomme skridt forlod de store skanser. Mer og mere tomme og øde lå de der tilbage, kun kanonerne blev efterladte; endnu en gang slår artilleristen armene om sin store, tavse ven, lægger sin kind ind mod det kolde

jærn, mens en tåre langsomt samler sig i øjekrogen og falder på kanonens blanke stålglatte side — og fryser til is.

Men se, hvad er det, der foregår; — mens skanserne langsomt tømmes for de Meza's soldater, fyldes de igen af andet mandskab, vidt forskelligt fra det første; hjælm og skjold bærer de og sværd i de løftede hænder. Hvem er I underlige, skæggede mænd med de brystne brynjer og rustne sværd? og hvem er hun, kvinden derhenne på sin sorte, fnysende hest og med sin løftede lanse vendt mod syd? „Tyra Danebod“, mumlede morbroder, „ja, tænkte jeg det ikke nok, endnu er Dannevirke ikke forladt; os kan fjenden jage bort, men den hær lader de nok blive, hvor den er; fra i nat vil de henfarnes hær holde våbenmagt ved Danmarks grænse. — Dreng!“ fortsatte han lidt efter, „brug nu dine øjne og se dig om; ti længe kan vi ikke dvæle.“

Og se, det var, som nattemørket veg, som den store, masse opløste sig i enkelte skikkelser, der tydeligt kunde skelnes hver for sig — underlig ukendte — og dog kendte skikkelser: Se den unge smækre høvding derhenne med purpurkåben over den blåhvide brynje: „Knud Lavard“, hviskede morbroder. „Ja vist, ja vist. ingen behøver her at fortælle, hvem det var, drengen kendte dem alle — også de to derovre uden for skansen, lænet op mod de hensmuldrende rester af Valdemars-muren; hånd i hånd står de, Absalon og Valdemar; så fast er kongens greb om bispens kæmpehånd, at knoerne hvidner ved grebet; men Absalon synes ikke at mærke det, så stift er hans spørgende blik heftet på drengen, som skulde det gennembore ham for at finde forklaringen til hvad det er, der sker. „Vi forstår intet,“ siger disse øjne, „ikke det mindste af, hvad det er, der sker i nat.“ — Ve, ve, drengen kan ikke stå for det

blik, ingen kan møde de øjne, han tager sine til sig og vender dem anden steds hen. De standser; derhenne på en sten ved skansens fod, ser han rytteren fra før, også hans øjne får det samme spørgende udtryk, da de retter sig mod drengen, mens hånden vugger det vældige slagsværd. —

Og dronning Margrethe kender han, oppe på tinderne af den gamle vold står hun med den tredobbelte krone om sin pande, og med den lille Erik ved sin side, hun har peget mod syd og fortalt ham noget, ti han lytter ærbødigt, men nu tier hun, hendes hånd synker, spørgende er blikket, der vender sig mod drengen, mens hun står der rank og rolig og med hvert et træk som mejslet i marmor.

Vil hun også have besked om noget uforklarligt.

Men større og større bliver skaren, de næsten trænges om pladsen; det er som om alle historiens grave har åbnet sig, som om Valhallas femhundrede og fyrretyve porte er sprunget op på vidt gab; se, hvor de myldrer frem, nu er de klædt i dragter omtrent som den, drengen er iført; nu er det ikke længer spyd og bue, de bærer, nu er det bøsser, der løftes og bajonetter, der blinker.

Drengens blik bliver stirrende, er det muligt! jo, jo, han kan ikke fejle, det er „mændene fra otte og fyrre;“ forrest i skaren, lige under banneret, Læssøes fine, skønne helteskikkelse, og tæt ved ham Schleppegrell og Rye, Helgesen og Bülow — nej, nej, han kan ikke holde rede på dem alle. Kun ét ser han, kun ét forstår han: fra alle sider, fra hvert et øjenpar møder ham det samme tavse og dog så talende spørgsmål, det når ham, som storhavets dybe brus før stormen, som det angstfulde sus, gennem højskovens kroner, når orkanen varsles ind. Og han forstår det tyste sprog, det brænder ham som ild og ryster ham som et kulde-

gys: „Flygter I?“ spørger disse øjne, „viger I, vil I uden sværdslag forlade den grænse, som slægt efter slægt, gennem tusinde år har værnet og vædet med sit dyreste blod, vil I udlevere vore grave til at trampes af fjenden; skal fremmede faner plantes i den jord, der har drukkert vort blod, skal den luft, der har taget vort sidste suk, bølge af de fremmedes hærskrig?“

Og de trådte ham nærmere og nærmere, og deres åsyn blev mørkere og mørkere og mer og mer ængstelige og sorgtunge. Der var blik, hvori harmen flammede, og der var andre, hvori gråden hulkede.

Og hvad skulde han svare, stakkels yngling; centnertungt knugedes også han af det frygtelige spørgsmål: *Er det da sandt, skal du da virkelig høre med til den slægt, der slipper Dannevirke, til den alder, der skal se den gamle grænse flyttes!* Han mægtede ikke at drage ånde, det var som skulde hans hjerte knuses under byrden af det forfærdelige spørgsmål, og — han bøjede sit hoved som mod døden.

Men da følte han sin hånd greben med så fast et tag, at han hørte sin morbroders stemme: „Op med hovedet, dreng, se på dem, de store gamle, se så du aldrig glemmer dem igen! Den, der vil ind på historiens valplads, den, der vil føre de henfarne slægter med ind i kampen, han må kende sine stridsmænd; i nat har du været med til hærskue over dem; men den dag kan komme, da du skal være blandt dem, der fører den hær, historiens hær, med ind i kampen for vort land. Husk da, at til den gerning blev du *indviet* i en Dannevirke-nat af din egen slægt. . . .

I det samme lød der et brag, som hele skansen sprængtes i luften, og han følte som et slag mod sit hoved. Nu dør jeg, tænkte han, men så — vågnede højskoleforstanderen, hans hoved var gledet ned fra hans arm og havde temmelig ublidt tørnet mod bordkanten.

„Ja,“ mumlede han, „Dannevirkestillingen er endnu besat; et slag er tabt, men — om Gud vil — er der endnu tid til at vinde et nyt; i morgen stiller vi igen med historiens hær på grænsevagt mod syd.“

Dermed lukkede han bogen, slukkede lampen og gik til ro.

Vallekilde i efteråret 1913.

Povl Hansen.

Til de danske Sønderjyder!*)

Kan synges til „Det finske rytteris march“.

Du stille, du stærke, du strålende magt,
 som løfter dit mærke på sydligste vagt;
 som træder så fast på din fædrene jord,
 at tiden ej sletter dit lysende spor;
 dit liv er en kamp for det bedste, du ved;
 din dybeste længsel er frihed og fred.
 Du stille, du stærke, du strålende magt,
 du herlige hær på vor sydligste vagt;
 For dit råd, for din dåd, for din liden og tål,
 for dit mandige mod, for din vilje af stål,
 for dit hjærte af guld vil vort festlige kor
 bringe hyldest dig og hilsen fra Danmark, vor mor.

På post for det land, vi af fædrene fik,
 hvis odel vi arved' — var altid din skik;
 på vagt for den vilje, som viser mod nord,
 hvis ret vi vil vandre i fædrenes spor;
 til værn for det mål, som os moder har lært,
 hvis saga og sange vort hjærte fik kært.
 Vi tolker vor tak for din trofaste færd
 blandt pansrede næver og lynende sværd.
 For dit råd, o. s. v.

Vi deler dit håb om en kommende dag,
 da frit du kan følge det rødhvide flag,
 da barnet, som reves fra moderens bryst,
 forglemmer sin kvide i gensynets lyst;
 da alt, hvad vi ælsked', og livet os gav,
 er reddet fra skændsel, fra gru og fra grav.
 Hold ud da i kampen for liv og for fred,
 du forpost mod syd, ved vort søndrede led!
 For dit råd, for din dåd, for din liden og tål,
 for dit mandige mod, for din vilje af stål,
 for dit hjærte af guld vil vort festlige kor
 bringe hyldest dig og hilsen fra Danmark, vor mor.

Povl Hansen.

*) Skrevet til skolens gymnastikfest i marts 1913.

40 års fest i Ubberup valgmenighed.

Af Povl Hansen.

Palmesøndag 1913 holdt valgmenigheden i Ubberup 40 års fest, og da den nuværende valgmenighed i Vallekilde i adskillige år hørte til Ubberup som en del af denne, kunde det måske være i sin gode orden også her at mindes dagen.

I Kallundborgeggen mødtes de to stærke åndelige strømninger, der udgik henholdsvis fra pastor Vilh. Beck i Ubby og kapellan W. J. Hoff i Vallekilde.

I begyndelsen så det næsten ud til, at de skulde kunne smelte sammen og forenes i deres løb; men snart viste dette sig dog umuligt, skilsmissen blev efterhånden synlig.

Måske var Ernst Triers komme til Vallekilde og hans indgribende virksomhed her ikke helt uden skyld i dette.

Den grundtvigske bevægelse, som havde Hoff til mærkesmand, havde efterhånden fået sig en række gode hjemsteder i Kallundborgeggen, hvoraf blandt de mere kendte man f. ex. kunde nævne steder som hos William Holm på Ubberupgården, hos friskolelærer N. Thomsen i Tømmerup, hos mejeriforpagter A. Burchardi på Birkindegård o. m. fl.

Blandt disse Hoff's venner opstår da tanken om at danne en valgmenighed med ham som præst

Efter et foreløbigt møde om sagen afsendtes et udvalg til Ryslinge og Kerteminde for at høre de to valg-

menighedspræsters, Birkedals og Lindbergs, mening om planen.

Birkedal styrkede modet hos dem til at tage fat, og efter udvalgets hjemkomst blev så Hoff forespurgt, om han vilde være en sådan nydannet valgmenigheds præst.

„Ja,“ svarede Hoff, „i Guds navn, inderlig gærne,“ og dermed var foretagendet slået fast.

Dette foregik i sommeren 1872.

Ved et møde, som derefter blev afholdt i friskolen den 2. juni, var Trier til stede. „Jeg havde,“ fortalte Burchardi senere, „bedt Trier om at tale alvorligt til os, så vi kunde mærke, det var en alvorlig sag, vi havde for. Og han talte alvorligt ja næsten *for* alvorligt. Han spurgte os, om vi kunde stille os på siden af den første menighed, og om vi kunde bringe et offer på 40,000 rdlr. På bægge spørgsmål måtte vi svare nej og atter nej. Vi kan ikke sammenligne os med den første menighed; men vi tror, at vi ved at slutte os sammen i en valgmenighed bedre kan nå op derimod, og hvad pengespørgsmålet angik, ja, da — havde vi aldrig tænkt derpå.“

Da man havde forhandlet nogen tid, gik Trier ind i den anden stue og bad alle dem, som vilde være med, komme derind og skrive deres navne. Snart havde man tyve underskrifter, hvilket tal valgmenighedsloven udkrævede for at danne en sådan menighedskreds.

Derefter samledes deltagerne inde i skolestuen og sang: „Herren han har besøgt sit folk“. Under sangen kom pastor Th. Rørdam fra Rerslev ind. „Jeg behøver ikke at spørge, hvad her er sket; det kan jeg høre på sangen,“ sagde han. Derpå talte han om, hvilken velsignelse det er at være Guds børn og stå i hans samfund.

Trier sluttede mødet med tak og bøn til Gud.

Nu var springet vovet og man tog fat med godt mod. Højskolelærer og bygmester Andreas Bentsen fra Vallekilde gav tegning til kirke og præstegård. Hos Triers fader, der var tømmerhandler i København, fik man tømmeret til godt køb. Holm på Ubberupgården gav byggepladsen, og andre gav gaver, og snart var arbejdet i gang. Bentsen skulde bygge kirken, og arbejdet skulde udføres af gamle Vallekilde-elever, som blev indkvarteret hos folk derude.

Midt i juli var grundstenen bleven lagt, og den 14. oktbr. rejstes kirken. Bentsen sagde først et par ord og nedbad velsignelsen over stedet og gerningen, som skulde øves dér, hvorefter Hoff holdt den egentlige tale.

Den 18. marts fik valgmenigheden kgl. anerkendelse, og samme dag udnævntes kapellan Hoff til valgmenighedens præst; og endelig palmesøndag den 6. april indviedes den lille kirke og fik navnet „Bethlehemskirken“.

Den 14. septbr. flyttede Hoff og hustru ud i den nyopførte præstegård, tæt ved kirken. Deres yngste barn var den første, der blev døbt i den ny kirke.

Menigheden voksede hurtigt, og den tid kom, da den talte sognebåndsløsere fra 42 forskellige sogne.

Også tilslutningen fra Vallekilde tog rask til, og i året 1882 tog man da her mod til sig og byggede i nærheden af højskolen „Korskirken“, så Hoff havde nu to kirker at forrette gudstjeneste i. Men arbejdet blev ham nu efterhånden uoverkommeligt; han måtte se sig om efter en medhjælper, og en sådan fandt han da 1888 i cand. theol. Carl Koch, søn af stiftprovst K. i Ribe.

I syv rige år delte de to mænd nu fællesskab i arbejde, indtil Hoff, ved pastor Monrads forflyttelse fra

Vartov til Marmorkirken, fulgte kaldet som præst ved den kirke, der rummer så store minder for den danske menighed.

Ved denne tid, 1895, følte kredsen i Vallekilde sig stærk nok til at danne egen valgmenighed med egen præst (Th. Helveg); og saaledes afsluttedes da, hvad de ydre bånd angår, på den skønneste måde det fællesskab, der nu i så mange år havde bestået mellem Ubberup og Vallekilde. De indre bånd (hjørtebåndene) er ikke bristede, derom vidner bl. a. mangt et herligt fællesmøde fra de senere år.

Men som pastor C. Koch i år kan fejre sit sølvbryllup kan han da også fejre 25 års jubilæum som valgmenighedspræst i Ubberup, det samme år som valgmenigheden fylder de 40 år.

I sidstnævnte anledning optages her efterfølgende „minder“ fra pastor Hoff's ungdomsven, nys afgåede sognepræst i Rønninge, Fr. Møller:

Minder fra 1873. *)

Af sognepræst, Fr. Møller. Rønninge.

Mens jeg var kapellan i Herfølge ved Køge, modtog jeg i foråret 1873 et brev fra min kære ven, Hoff, i Vallekilde, hvori han skrev: „Valgmenighedskirken i Ubberup skal indvies, hvis Gud vil, palmesøndag. Kom og del vor glæde, der er så stor, at vi ikke kan finde ord til at takke vor himmelske fader derfor.“ Jeg samlede mine venner og indbød dem til at tage med, der var stor varme for sagen, og vi blev 12, der besluttede

*) Disse minder under hovedtitlen „Ubberup Valgmenighed“ er her i *uddrag* optagne efter ugebladet „Dansk folkestyre“, oktbr. 1907. Det udeladte vedrører nærmest Ubberup valgmenighed.

at rejse derhen om lørdagen. Vi vilde da leje en omnibus i Køge, ti det var rart at have tag over hovedet, hvis det skulde blive vinter i denne lunefulde april måned. Tidlig om morgenen begyndte vi den 12 timers lange rejse, og humøret var strålende. Vi sang vor morgensang, og vi var enige om at holde et tre dages vennemøde. Vi danske, der ellers ikke har vist sig at være meget opfindsomme, er dog bleven bekendt ved 3 opfindelser: rødgrød, højskoler og vennemøder. Munden gjorde også god tjeneste hele tiden, og vi lærte at forstå salmistens ord: „Min tunge er som hurtigskriverens pen.“

Det gik muntert med højskolesange: Fædreland ved den bølgende strand — Nu skal det åbenbares — Ja vi elsker dette landet. Med hensyn til denne sidste sang, hvori det hedder: „kvinder selv stod op og strede, som de vare mænd, andre kunde bare græde, men det kom igen,“ bemærkede en karl, der havde været på Vallekilde højskole: Den første gang vi sang den sang på højskolen, kunde vi ikke bare os for at le af de ord: andre kunde bare græde, men det kom igen. Vi forstod det nemlig slet ikke, så lidt var vi hjemme i Norges historie, men da så Trier forklarede os det, fandt vi det dejligt. „Men fortæl os,“ lød det fra flere af os, „noget om den højskole.“ „Ja,“ begyndte han, „det var nu sådan, at jeg havde først været på Hindholm højskole, denne var mest en kundskabsskole, hvor vi især lærte, hvad der angik landbruget. Min broder havde været på Vallekilde højskole samme vinter, som jeg var på Hindholm, hvor jeg var bleven noget vigtig af alt det, jeg dér havde lært. Da min broder mærkede, at jeg egentlig ikke havde fået det, som højskolen først og fremmest skulde bringe os, nemlig at lære Gud og sig selv at kende, fik han ingen ro, før han fik mig overtalt til at tage til Trier. Skønt modvillig gav jeg

dog efter for ham og tog til Vallekilde. Jeg blev først grebet af den mageløse varme, hvormed Trier modtog os, det var som en fader, der modtager sine Børn. Og den varme fik vi alle sådan del i, at vi indbyrdes blev venner allesammen. Men den første gang han holdt foredrag, huede det mig slet ikke. Han fortalte bibelhistorie og begyndte med verdens skabelse. Straks da jeg hørte det, trak jeg på smilebåndet og tænkte: han taler jo til os som til skoledrenge, ti alt dette er jo noget, vi kender fra vor skoletid. Nej, så var Hindholm rigtignok noget andet. Men da jeg hørte ham næste time, fik jeg dog Ørene op for, at det, jeg her hørte, var noget helt andet end det, jeg havde hørt og lært i skolen. Og da han talte om Paradiset og syndefaldet, var det mig altsammen som nyt, mit hjerte blev så forunderligt grebet, jeg følte, at her var en ånd til stede, jeg aldrig havde kendt til før. Nu hørte jeg med øren, øjne og hjerte og ikke som en historie, der en gang var foregået, men som noget, der vedkom mig personligt, jeg kom i personligt forhold til Gud, jeg lærte, hvad det var at leve for Guds ansigt. Og når han talte om gudsbarnets herlighed, hvorledes Gud gav sig selv hen til os og vil bo i os i pagtens ord, da følte jeg, hvilken nåde det er at måtte bekende dåbspagten, og jeg fornam, at det var salighed på jord at være et Guds barn, at når hjertet med varme om ordet slår arme, Vorherre os tager i favn. Der er vist ikke mange præster, der har været sjælesørger for så mange som Trier. Der var nogle af os, der gik ind til ham i hans kahyt*), som han kaldte sit studereværelse, lagde sig på knæ for ham og bekendte deres synder og bad om trøst og råd. Der var dem blandt os, der forhen havde

*) Forfatteren husker her fejl: Trier kaldte sit studereværelse „Hulen“ el. min h.

ført et temmelig vildt liv, men nu var grebne af Herren, og da skoleåret var til ende, bad de Trier, om de ikke kunde få lov til at blive på skolen som tjenestekarle; ti de var bange for at falde tilbage, når de kom til deres gamle kammerater. Trier havde altid flere sådanne karle, der åndelig talt skulde komme til kræfter.

Vi blev kendt med så mange af vore gode mænd. Så snart en sådan kom for at besøge skolen, måtte han fortælle os noget. Vi hørte Birkedal, Termansen, Hostrup, Melby og mange flere. Og hvor var aftenerne skønne! Så samlede vi karle nogle af dem, vi var kommen til at holde af, oppe på vort værelse, og vi opfriskede da, hvad vi havde hørt om dagen. Altid fremkaldte dette spørgsmål, og kunde vi så ikke besvare dem, forelagde vi dem for Trier næste dag. Og hvor der blev sunget disse aftener, både salmer og andre åndelige sange! Når man om aftenen gik nede i haven, var det som små fuglebure, hvorfra sangen lød. Jeg forstår ikke, hvordan Trier fik tid til at læse og studere; ti han var på færde allevegne, han havde sine øjne og øren overalt, han havde kærlighed til os og vilde da gerne lære hver enkelt rigtig at kende for at være til hjælp. Den vinter var der en karl på skolen, der havde fået en sangbog, jeg tror den hed „Pilgrims-harpen“; i den forekom den sang: „Jeg er fremmed, er en pillegrim.“ Den havde en smuk melodi, og vi sang den med begejstring om aftenen på vort værelse; Trier fik det at høre, han sagde, at det var en sang, der var usund for ungdommen at synge. Hvad er det for en ungdom, der går og længes efter døden, er fremmed for, hvad der møder den her i verden, glemmer, at her skal man vise sin troskab i det daglige liv ved at elske sin gerning, om den end er nok saa lille! Overfor den sang stillede han: Løft dit hoved du raske gut! se her, sagde han, finder vi Nordens frejdige, muntre

ånd. Den anden smager af pietisme, og det er en udenlandsk plante, der ikke er vokset frem af vor egen jordbund, men indført. Vi skal lære at være danske kristne, så hengiver vi os ikke til usande følelser, som vi ikke selv har, som ikke er opkommet i vort eget hjærte. Stil en sang som: Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord overfor: Jeg er en fremmed, er en pillegrim, så kan i let se forskellen på dansk og udenlandsk kristendom — —.

Hvor jeg har lært at elske vore gamle folkesange og sagn, før trode jeg, at det var pølsesnak, kun til at le ad, men jeg fik at se, at der lå dybe sandheder til grund. Vi havde således en gang sunget om gangerpilt, der legede guldtavl med prinsessen. Da hun tredje gang kastede tærningen, vandt han, og hendes indsats var hendes ære og tro. Men hun vil ikke give ham den, tilbyder ham mange andre ting, men han vil ikke nøjes med mindre. Og da hun så har givet ham det han forlangte og brylluppet skal holdes, viser det sig, at han er slet ingen gangerpilt, men den bedste konges søn. Således er det med vort forhold til Vorherre, sagde Trier, han viser sig blandt os i en ringe, fattig skikkelse, et lille simpelt ord, og han har vundet os som sin ejendom, som sin brud ved sit blods røde guldpenge. Men når han så foreholder os det og beder om vort hjærtes ja, så vil vi så nødig, vi vil hellere give ham alt andet end vort hjærte, men han vil ikke nøjes med mindre end vor ære og vor tro. „De sølverbundne knive to, dem får jeg om jeg kan, de silkesyde skjorter to, guldsadlen og den hvide hest, guldborgen med den grønne skov, det får jeg altsammen, om jeg kan, men jeg vil ha' den jomfru fin, jeg med guldterning vandt“ Og har vi da givet ham vor ære og vor tro, da skal det vise sig, at han er ingen gangerpilt, om end han synes så, men er den bedste konge-

søn, som solen skinned på. Og det hedder så om prinsessen: med røde roser fletter nu hun sine gule hår. Ja sådan vil det blive glæde for os at skønne, at han er himlens kongesøn, hvem vi gav vort hjerte. . .

Da vi så skulde synge om gangerpiltten, var der kun en, der kunde den udenad, helt igennem, men han var da også børnelærer, vi andre havde naturligvis „Morten Eskesen“ med, som vi måtte ty til.

Således gik tiden fornøjeligt. Dagen begyndte at hælde og voldsom sultne var vi, da vi nåde Birkendegård, hvor mejeriforpagter Burchardi bode. Her kørte vi ind og blev modtagne med åbne arme af denne kære ven med det store hjerte. Vi kom snart til bords, og aldrig har en medisterpølse smagt mig som den aften. Han, der var en af dem, der havde gået i spidsen for valgmenighedens dannelse og kirkens bygning, fortalte, hvor dejligt det sidste år havde været, hvor de havde fornummet samfundsfølelsen; frivilligt havde de tilbudt kørsler og arbejde. Vi synes det er så underligt, at der ikke er mere at gøre; én sagde forleden: Bare vi kunde få noget mere at arbejde i, ti det er dog så dejligt at løfte i flok Vorherres sag.

Solen var nær sin nedgang, og nu skulde vi ud at høre den ny kirkeklokke tone første gang. Lidt udenfor gården kunde vi se den lille kirke, vi kunde se mennesker komme ud af husene rundt om, de væntede på det samme som vi. Og da så aftenklokken sendte sin tone ud, blottede vi vore hoveder, og tårerne randt Buchardi ned ad kinderne. Hvor inderligt han takkede Vorherre, fordi han måtte opleve den stund, de havde set henimod med hjærtets længsel så længe. Da vi vendte tilbage til hans hjem, måtte jeg ved at se hans glæde tænke på, hvad der står om gamle Jakob, da han erfarede, at Josef levede: „Han takkede, han kysede, han græd, han lo, han vilde som børnene lege.“

Og da jeg så kom til Holm på Ubberupgård, hos hvem jeg skulde have mit kvarter, fandt jeg den samme yndige barnlige glæde. Det var som juleaften, når træet er stillet op og pyntet, børnene venter udenfor, snart kommer far og mor og tænder træets lys, og da styrter børnene ind, strålende glade. Sådan var denne aften som den lille tid, før lysene bliver tændte. Hvor menneskene er skønne, når de er glade med den rette glæde! Den lille bæk, der er bleven fri for isdækket, der længe har ligget over den, og iler pilsnart af sted, så frisk nynner den om sin glæde, at den er bleven fri, at den igen kan optage himlens billede. Ja, vi fik en lille forestilling om himmelsk glæde ved at se og tale med disse kære mennesker, på hvem man så, at taknemmelighed gør glad.

Saa oprandt palmesøndag den 6 april. Tidlig kom Hoff fra Vallekilde (hans hustru kunde desværre ikke være med, da hun måtte holde sig inde efter den yngste datters fødsel), hans svigerfader, pastor Bonnevie, og hans svigerinde. Da de kørte forbi den lille kirke, ringede dens klokker et velkommen til dem. Alle veje til kirken var snart fulde af kørende og gående, og da vi kom over i kirken var der samlet omtrent 600 mennesker. Jeg fik dog en lille plads ved indgangen, hvor døbefonten stod. Lys og hyggelig var den lille kirke, men skønnest var det at se de mange glade ansigter. Indgangsbønnen blev bedt af Trier, han, der havde været feltdegn i krigen, måtte også her gøre degnetjæneste.

. . . . Et par timer efter gudstjænestens slutning, var alle indbudt til møde i den nyopførte rejsestald, der var festlig smykket med grønt og flag. De lange borde var rigelig besatte med skåret smørrebrød, kager, vin og øl. Her vekslede taler med salmer og åndelige sange.

. . . . Efter dette yndige møde, der gjerne skulde være indledning til mange andre, bårne af den samme ånd, samledes vi om aftenen i mindre kredse hos de mange gæstfri familier, der alle havde et levende håb om, at det, de nu havde begyndt, skulde lykkes. . . .

Da vi drog hjem, drejede samtalen sig naturligvis hele tiden om, hvad vi havde oplevet. vi følte, vi var blevne berigede. Uimodsigeligt måtte sådanne valgmenigheder blive til velsignelse for hele folkekirken, ved dem vilde en friskere luftning blæse meget gammelt støv bort og bringe frønnede former til at falde. *)

*) For en tid siden havde jeg i ugebladet „Dansk folkestyre“ set og læst de stykker, hvoraf foranstående er et uddrag. Jeg skrev da til forfatteren, sognepræst Fr. Møller i Rønninge, og bad ham om tilladelse til at optage her i årsskriftet, hvad jeg i hans stykker måtte finde passende. Herpå modtog jeg som svar efterfølgende brev, hvis fornøjelige indhold, jeg tror, årsskriftets læsere gjerne vil stifte bekendtskab med, hvorfor jeg gør mig den glæde at optage det som følger.

Udg. anm.

Et brev.

Kære Povl Hansen!

Tak for den tilsendte bog, det interesserer mig meget at læse alt, hvad der vedrører Vallekilde Jeg har egentlig ikke mange minder fra Vallekilde højskole. Det var mest som student, jeg kom til præstegården (1854 første gang), fik et andet hjem hos de gamle, da Hoff var min ven fra skoletiden. Da skolen var bygget, besøgte jeg den fra Herfølge, hvor jeg var kapellan, der var karleskole, og det var den første højskole, jeg så. Så snart jeg kom ind til Trier, omfavnede han mig med den sædvanlige varme, og da vi havde talt lidt sammen, åbnede han døren, der gik fra hans værelse ind til skolestuen, tog mig i armen, fremstillede mig for karlene og sagde: „Det er Fred. Møller fra Herfølge, han vil tale til jer i aften kl. 7.“ Jeg protesterede hæftigt, jeg havde aldrig talt på en højskole før. „Jo, ingen snak!“ sagde han, „nu er du mældt!“ „Men hvad skal jeg dog tale om?“ „Vi tager mod alt muligt! I lørdags talte Burchardi om gulerødder og pietister!“ (De kan nok høre ham sige det med latter). Ja, så måtte jeg jo til det, og det var vist dårligt, men så talte han bagefter, og så fik jeg en forestilling om, hvordan man skal tale til ungdommen. Vi akademikere måtte jo lure det af højskolefolkene, hvordan vi skulde bære os ad, ti vi måtte jo tage den gerning op mellem den ungdom, vi var iblandt. Når vi så om

aftenen gik nede i haven, så vi lys i elevernes værelser og hørte de sang deroppe! De samlede, som de var venner til og gennemgik med hinanden, hvad de havde hørt i dagens løb, og hvilke sange, de havde sunget. Hvor det var skønt! Flere af elevernes liv fortalte Trier mig. „Der går en karl og svinger med armene,“ sagde han, det er en rigtig Tivolijæger, forfløjen og livlig, og så er det, som en hel ny verden er opdaget af ham. Han har ligget grædende ved mine fødder og bekendt alle sine synder, han tør ikke komme tilbage til Kbh. —

Så var jeg med ved lille Rigmors begravelse*), Hoff var borte, Brandt også, så telegraferede han til mig om at komme, og jeg kastede jord på hende. En af de sidste gange var det år, Hoff havde sølvbryllup, 1886, da måtte han ikke tale, min hustru og jeg spillede firhændigt for pigerne om aftenen, det var vedmodigt at se ham gå i haven med hånden for munden, jeg gik af vejen for ham for ikke at friste ham. Sidste gang jeg i hans tid var på skolen var ved et efterårsmøde, hvor han talte fortroligt om den bevægelse og den begejstring der var over os unge efter krigen, en tid, som Schandorff havde kaldt kedsommelighedens tid i Danmark, han kunde ikke udholde at være herhjemme, blev først glad, da han faldt i armene på Brandes, men vi unge følte det som en genfødelses, en forårets tid. Og sidste gang jeg hørte ham, var ved et fastelavns møde i Odense; da var det begyndt med bibelkritiken, og lærerne havde bedt ham om at sige sin mening derom. Han holdt da et foredrag over en af Davids salmer, og jeg har sjældent hørt noget så beåndet, alle følte sig grebne af det, og kærlighed til

*) Triers næstældste datter, død 1874. Se Triers efterladte papirer i udvalg ved Povl Hansen.

bibelen vågnede hos nogle og befæstedes hos andre. Ja, mindet om den kære ven kommer ofte til mig og hjertet bliver varmt og stort derved. Da jeg kom hertil i nærheden af min broder, feltpræsten*), talte vi ofte om ham; min broder elskede ham, skønt de var meget forskellige. Ja, vi syntes, at han var en af de mest uundværlige højskolelærere, og endnu er det vanskeligt at forstå, hvorfor han skulde kaldes bort så tidlig.

Med hjærtelig hilsen!

Deres hengivne

Fred. Møller.

Rønninge ²⁹/₁₀ 11.

*) Provst Højer Møller i Kølstrup.

Festtale

holdt ved Heinrich Nutzorns 80 års fødselsdagsfest i Askov.

Den 20. febr. 1913 fyldte den gamle højskolelærer H. Nutzorn i Askov 80 år.

Denne dag skulde på den udvidede højskole fejres med tale og sang som en stor festdag; og jeg var blandt dem af Nutzorns gamle elever, der mødte som deltager i festen.

Ved den lejlighed holdt jeg efterfølgende tale for min gamle lærer:

Et af de sidste år A. D. Jørgensen levede, fandt han mellem Kr. VIII's efterlattede papirer en mærkelig afhandling af Grundtvig; den har til titel: „Om indretningen af Sorø akademi til en folkehøjskole“.

I denne afhandling fra 1843 udvikler Grundtvig sine tanker om, hvorledes en dansk folkelig højskole skulde indrettes.

Den vil få fire hovedfag, og han nævner da:

- 1) *Modersmålet*, som det findes i bøger og lever i folkemunde.
- 2) Fædrelandets historie
- 3) Folkesangen i dens ældre og nyere skikkelse.
- 4) Fædrelandets og folkets næringsveje og hjælpemidler.

I anden række kommer så efter Grundtvigs mening endnu en del fag; han nævner blandt disse f. ex. verdenshistorie.

Om Grundtvig, hvis han havde fået akademiet omdannet til højskole, vilde have fastholdt denne rangforordning mellem fagene, véd vi ikke, da han aldrig fik lov til at forsøge sig. Men det véd vi imidlertid, at de mænd, der nogen tid senere flyttede den danske højskole fra tankens og idéens verden ind i virkelighedens, de ændrede en del ved den.

De satte verdenshistorien ind på førstepladsen og tog selv dette fag.

Hvad var grunden hertil?

Sikkert nok den, at deres store lærefader, Grundtvig, havde skrevet en „Håndbog i verdenshistorien“, men ingen tilsvarende i Danmarks-historien.

Kold fortæller i sin kendte vennemøde-tale af 1866, at han havde fået tre glædesbud, som han skulde forkynde sit folk. Det første var, at *Gud elskede menneskene*; det havde Peder Larsen Skræppenborg lært ham.

Det andet var, at „hvad Danmark var, kan det atter blive“; det havde Ingemann lært ham (i sine romaner).

Men det tredje var, at verdenshistorien, det var beretningen om, hvorledes den faldne menneskeslægt, trods alle fald og al skrøbelighed, dog ved Guds førelse og under hans forsynsstyrelse skal vinde frem til sejr over død, mørke, kedsommelighed, over træthed, tomhed og øde.

I håndbogen mødte Kold Grundtvigs „historiske anskuelse“, som jo bestod deri, at Grundtvig så på menneskeslægtens historie som et levnedsløb med barndommens rige livsfylde, med ungdommens poetiske livsidealer, med manddommens stærke følelsesliv og dådstrang og med alderdommens erfaring og dertil svarende forståelse.

Verdenshistorien og det enkelte menneskeliv kunde

derfor gensidig oplyse og belyse hinanden, og således blive værdifulde hjælpemidler i livsoplysningens tjeneste.

Grundtvigs „håndbog i verdenshistorien“ blev da også efterhånden omtrent den eneste bog, Kold benyttede sig af i sin højskolegerning.

Ved dens hjælp fremstillede han for de unge den mosaisk-kristelige livsoplysning, som han levede på og arbejdede for, og som han indbefatter i de tre sætninger:

Mennesket er skabt i Guds billede;
 mennesket er falden i synd;
 men mennesket er bestemt til en evig genoprejsning

De næste bannerførere på højskolens område: L. Schrøder, E. Trier og J. Nørregård valgte som Kold verdenshistorien til deres — og dermed til deres skolars hovedfag. De mente som Kold, at her fandtes det bedste udgangspunkt for det menneskelige og kristelige oplysningsarbejde, de tog op overfor ungdommen.

Grundtvigs håndbog i verdenshistorien er efter min mening forklaringen til, at ingen af de ældre højskoleforstandere blandt Grundtvigs lærlinge fulgte den store lærefaders anvisning om fagforordningen, men alle som én tog det fag, han betegnede som et andrerangs og satte det på førstepladsen, mens de gik forbi fædrelandshistorien, modersmålet o. s. v.

Tanken om også at skrive en håndbog i fædrelandets historie, har næppe været helt fremmed for Grundtvig; han har jo i hvert fald gjort et lille bitte forsøg i sin „Mundsmag af Danmarks krønike“, ligesom han også i indledningen til sin store mytologi har givet en åndfuld oversigt over stoffet; men den store, samlede, åndfulde og livsfyldte skildring, som vilde svare til hans bog om verdenshistorien, den fik han aldrig skreven.

Derfor var *den*, der på en grundtvigsk folkehøjskole skulde fortælle fædrelandshistorie langt vanskeligere stillet end den, der med Grundtvigs verdenshistorie som ledetråd gik i lag med menneskeslægtens samlede historie. Her måtte stoffet først vælges og vrages, bearbejdes og lægges til rette i dette særlige øjemed.

Det må efter min mening betragtes som en kendsgerning, at her står Nutzhorn som den, der gik foran og mere end nogen anden enkeltmand blev banebryder for Danmarks, ja Nordens historie på folkehøjskolen. Ikke således, at han derom skrev et værk, som sene slægter kan gå til og studere efter hans død, men således, at han levende og i praksis viste sin samtid — også de unge vordende højskolelærere, der sad blandt hans tilhørere — hvad der af det danske folks historie egnede sig til brug i foredragssalen, og hvorledes dette da kunde og skulde bruges.

At skrive historie og at fortælle historie er nemlig ingenlunde ét og det samme. Der er æmner, som måske egner sig fortrinligt for pennen, men som vanskelig lader sig behandle i mundtlig fortælleform. Historieskriveren kan lade handlingen stå stille og kaste sig over tidsforhold og tilstande, omhyggelig indføje det ene lille træk i det andet — og som i et stykke mosaikarbejde — brede sig til siderne og lægge det hele frem som et billede for øjet.

Dette er i en tilsvarende grad umuligt for historiefortælleren; ingen hukommelse vil kunne strække til overfor den mængde af små enkeltheder, der frembringer en skildring i bredden; han må i langt højere grad holde sig til den fremadskridende handling. Hans linier går helst på langs, mens hine også kan gå på tværs. Som vi ved øjets sans kan se tingene bredet ud for os i rummet, således kan *historieskriveren* skildre

stillestående tilstande og samfundsforhold for sin læser; og som vi ved ørets sans kan følge handlingen på sin vej fremad forbi os i tiden, således vil *historiefortælleren* helst skildre begivenhedernes gang frem gennem tiderne for sin tilhører.

Det er mit bestemte indtryk, at her har Nutzhorn med sikker forståelse af opgaven valgt de rette æmner og funden den rette behandlingsmåde. Og alle vi — hans lærlinge som *historiefortællere*, vi bøjer os her for vor foregangsmand og anerkender med glæde hans banebrydende betydning, idet vi træder i hans fodspor.

Ja, Nutzhorn han fortalte netop.

Der er jo nemlig også en anden måde at behandle historien på.

Lad os et øjeblik tænke os en taler, hvis hjærte luer for Danmarks sag, stillet overfor behandlingen af et æmne som f. ex. Absalons eller Niels Ebbesens død, eller måske er det folkevækkelsen af 1848. Han kan da gå til sit arbejde på to forskellige måder. Han kan for det første bruge de historiske begivenheder blot som udgangspunkt for det, han for resten trænger til at få sagt om menneskelivets forskellige forhold, gøre stoffet til en text for et påfølgende frit foredrag

Der kan for mange talere være noget såre tiltrækkende ved denne form

Netop fordi ens hjærte gløder for det, æmnet omhandler, føler man som en ubetvingelig lyst til at standse, afbryde den historiske skildring og derpå give sin følelse luft i det stærkeste personlige udbrud, en slags følelsens explosion, der tit kan virke underlig betagende på tilhørerne.

Mange af vore bedste ungdomslærere har brugt og bruger denne fremgangsmåde, og — det kan ikke nægtes — der kan ad den vej opnås både stor og varig virning på tilhørerne.

Men alligevel: Har denne fremgangsmåde end sine uomtvistelige fordele, så har den til gengæld også sine store farer. Den kan 1) let sløve sansen for selve historien. Tilhøreren har følelsen af, at det fortællende stof kun er det springbrædt, taleren betjæner sig af for derved at svinge sig op til åndens højder og udsyn, det er den trappe, ad hvilken han når op i den stemning, hvori han kan få lejlighed til at åbenbare sin personlighed i fri og utilslørede ord, som ikke hindres af nogen hensyn, heller ikke hensynet til det, der egentlig skulde meddeles, 2) kan fremgangsmåden også stå fare for at bryde énheden i et foredrag underligt i stumper og stykker og derved komme til at virke uroligt og forstyrrende på tilhørerne. Netop som denne sidder og med den varmeste deltagelse følger Absalon på toget til Vendland el. Niels Ebbesen på sit ridt til Randers, netop som handlingens og kendsgerningernes majestæt er i færd med at underlægge sig tilhørerens sind og binde hans hjerte til sig, afbrydes fortællingens gang; i stedet for Niels Ebbesens kække viljesprægede åsyn ser tilhøreren pludselig foran sig talerens; i stedet for at være med helten i Randers, flyttes han pludselig tilbage til foredragssalen på højskolen; år 1340 ombyttes med 1913. Kort sagt: tilhørerne kastes hid og did gennem rum og tid på en måde, der i al sin uro kan komme til at forfejle sit mål.

Især, tror jeg, begyndere skal tage sig noget i vare her. Skal et menneske ikke slide sig selv helt op, ikke stå fare for selv at slukke ilden i sin egen sjæl, da må denne stærke, direkte personlige selvåbenbaring i ordet være underbygget ikke alene med ungdoms-syner og poetiske livsidealer, men først og fremmest med *livserfaring*; der må være noget af det selvop-levedes stærke klang i den stemme, der skal være

bærer af et stærkt personligt vidnesbyrd, ellers vil det let forekomme os hult og tomt.

Men den klang nås kun efterhånden, som vi lever. Tit har jeg i mit stille stille sind beklaget de unge præster, der skal stå frem og vidne, give sit hjertes varme til tilhørerne, inden de endnu har fået livserfaringens bevis for, at den kan holde sig. Her priser jeg den unge højskolelærer lykkelig, fordi han gennem den levende skildring kan aflægge sin unge endnu uerfarne sjæls vidnesbyrd på den indirekte måde, der for ham sikkert vil være den sandeste og derfor også den sundeste og mest virkningsfulde og sikre ham imod for tidlig at tale sig tom og kold.

Denne sidste fremgangsmåde var Nutzhorns; i hvert fald brugte han den i de dage, jeg sad på skolebænk i Askov. Livligt, roligt og fremadskridende fortalte han; men hans fortælleren var hverken bleg eller farveløs, ingenlunde blot refererende. Tvært imod, det var let at mærke, at bag ved de rolige ord, så vel som i valget af de træk, han tog med, slog der så varmt et hjerte, og derfor fik skildringen livets farve og kunde drage tilhørernes sind derhen, hvor fortælleren ønskede det.

— Grundtvig skriver i sin afhandling af 1843, at læreren i Danmarks historie må have ævnen til at kunne fortælle livligt, og han må kende og elske vort folks historie. Det forekommer mig næsten, at disse ord skulde kunne stå under Nutzhorns billede.

— I mit minde har jeg indtrykket af, at Nutzhorn holdt mest af at skildre vårtiderne i vort folks liv, den tid da varslerne om den kommende sommer viser sig.

Som lille dreng var det en af mine største glæder at følge fader i marken ved forårstid og lytte til den begyndende fuglesang derude, alt eftersom lærken, droslen, nattergalen o. s. v. stemte op. Men sådan var det netop tit, at vi med Nutzhorn ved hånden færdedes

gennem de tider, hvor folkelivets vår vågnede. Hvor mindes jeg levende en sådan vandring efter Svenskekrigens lange mørke Fimbulvinter. Jeg synes endnu, jeg kan se os titte indenfor til Ulstrup-præsten. Se, hvor ivrig han sidder og skriver derhenne ved bordet; ganske stille følger vi Nutzhorns vink og titter den skrivende over skuldrene, og — i samme stund er vor opmærksomhed fangen: Vi ser den første danske fædrelandssang blive til; „Danmark dejligst vang og vænge“ ligger dér på bordet foran Lavrids Kock.

Eller vi træder ind i Ørslev præstegård til den gamle Hans Mikkelsen Ravn, der på sine gamle dage sidder og nynner på *de gamle folkevisemelodier*, som han elskede og studerede.

Atter skifter scenen, og nu er vi hos Peder Syv i Hellested, en ny vårlærke, der slår sine triller og spør om forår for det danske sprog og det danske åndsliv, mens han sidder og sysler med de gamle folkeviser, de gamle ordsprog og mundhævd og alt imellem skriver på den første danske sproglære på dansk.

Måske går vor vej nu om forbi Niels Juul, der arbejder på at fordanske vort søværn, mens vi så til sidst afslutter vor vandring så langt fremme i det opvågnende folkelivs vår, at vi pludselig hører nattergalen løfte sin herlige stemme med varslet om den nære sommer, — hører Kingo stemme sin harpe til den salmetone, der jo blandt andet skulde bevise for de fremmede, at det foragtede danske sprog kunde løfte sig på lovsangens vinger lige så højt op mod Guds trone, som hvilket som helst af de store verdenskendte tungemål.

Disse stille vandringer gennem forårets egne er noget af det lifligste, jeg i min højskoletid har oplevet; jeg glemmer dem aldrig, og de har havt stor betydning for mig i min lærergering.

Tit har jeg spurgt mig selv, hvad der vel kunde være grunden til, at Nutzhorn så gerne færdedes med os netop dér. Jeg ved det jo ikke; men jeg har tænkt, at det måske kom af, at Nutzhorn hørte med til den slægt, der oplevede „fire og tres“ i hele sin mørke, kvælende gru. For denne slægt måtte det blive en livsnødvendighed at fæste sit blik på alt hvad der trods død og kulde dog kunde varsle om en kommende folkevår. Jeg kunde som sagt tænke mig, at her havde vi en af grundene til, at der gennem så mange af Nutzhorns foredrag klang som en tone af den gamle israelistiske sang, hvori det hedder:

„Stå op, min væneste, min dejligste, og gik du hid; vi se, vinteren er forbigangen . . . blomsterne er set i landet, sangens tid er kommen, og turtelduernes røst er hørt i vort land.“*) —

A. D. Jørgensen skriver et sted de kendte ord, at ingen bliver historiker, uden at han har følt noget af folkesjælens gru for sin egen undergang.

Også lidt af den angst har jeg som ung følt mig gennemisnet af ved at høre Nutzhorn. Og her mindes jeg da fremfor noget andet hans skildring af stormen på København den 11. febr. 1659. Utrættelig havde N. i de nærmest forudgaaende foredrag gennem udvælgelsen og skildringen af de mangfoldige små enkeltheder fremskaffet den folkeangstens spænding og uhygge, som hvilede over vore unge sjæle, da han endelig nu stod foran selve „stormens“ vældige drama. Var jeg så sandt maler, jeg tror, jeg endnu kunde have

*) I en tale senere på aftenen udtalte Nutzhorn, at det var ganske rigtig, at han i sine historiske foredrag helst havde dvælet ved vort folks opgangstider; men han trode nok, at den nærmeste praktiske grund dertil var den, at Grundtvig i sin „Mundsmag af Danmarks krønike“ havde henledet hans opmærksomhed netop på disse tidsrum.

malet gaden derinde bag voldene, som han tegnede den for os, så uudslettelig står den indprentet i mit minde med dens barikader, tværlænker og dens lange brandstiger op mod husene. Med uimodstålig magt blev vi unge tilhørere draget med ind i forsvarernes rækker — inden vi vidste et ord deraf, lå musketten i vor hånd, og vi stod dér på volden side om side med de mænd — og kvinder, som i den nat skulde afvende den truende folkedød.

— Men da foredraget den dag var forbi, da Københavns 334 kanoner havde skudt sejrssalut, og da „Te deum“ lød fra kirkerne, mens klokkerne ringede og glædesblus lyste langs voldens kam, ja, da sad jeg endnu ubevægelig dér på min plads, mens foredragssalen langsomt tømtes for eleverne. En sælsom tanke havde mødt mig og i samme stund grebet mig med en overvældende magt. Å, om du en gang kunde komme til at fortælle Danmarks historie således, som du i denne time har hørt den fortælle, da var du et lykkeligt menneske.

Ja, i den stund fik jeg den første anelse om min egen fremtidsgerning, oplevede overfor *mit* arbejde „det første mødes sødme“. Jeg skulde endnu vandre både mange og „fuldmødige fjed“, før jeg nåde frem til at virkeliggøre noget af det, som jeg hin dag så i mit ungdomssyn; men noget af det nåde jeg dog. Og dette giver mig da berettigelsen til at stå her i dag, mens det desuden tvinger mig til her at opfylde „en kær pligt“ at bringe den gamle højskolelærer og historiefortæller min varme tak for en af mit livs betydningsfuldeste timer.

Dette være da hermed gjort.

Povl Hansen.

„De ell. du.“

Ved efterårsmødet her i Vallekilde i septbr. 1911 var også smed Johannes Vedel fra Høve til stede.

På en af mødedagene oplæste han et brev, som han i året 1880 havde modtaget fra daværende elev på skolen, den norske lærer Andreas Austlid. I anledning af et ønske, jeg den gang udtalte for Vedel om en gang at måtte benytte dette brev, skrev han senere til mig bl. a. følgende:

„Du husker måske, at jeg læste et brev for jer ved efterårsmødet forrige år, et brev fra Nordmanden Andreas Austlid, som han skrev til mig i anledning af en begivenhed på Vallekilde højskole i året 1880.

Brevet, tænkte jeg den gang, skulde optages i en bog nr. 3, som jeg agtede at skrive og sende ud i 1912 — og du ønskede så deraf at benytte Austlids brev til årsskriftet, „Fra Vallekilde folkehøjskole“.

„Jeg fik imidlertid ingen bog sendt ud . . . og lod håndskriftet blive i skuffen. Men hvis du fremdeles ønsker brevet til eders årsskrift, så er det hermed til tjeneste. Jeg sender hermed en afskrift. . . . Det er skrevet på Norske-målet; men jeg har gengivet det på dansk, da de færreste folk kan læse Norsken uden at de skal sidde og stave sig igennem det, og så har jeg lagt mærke til, at det kun er ganske få, der vil have den ulejlighed . . . og at bruge et sådan lille stykke til at lære folk sprog på er ørkesløst.“ . . .

Vallekilde, 26. jan. 1880.

Til

Johannes Vedel.

Det er efter pålæg af Trier, at jeg skriver; men jeg gør det også af min egen drift, for at bede dig — som *ret smed* — år efter år at komme hertil og *holde vedlige* den bro — som karlene i år har fået bygget imellem kong Salomon og Jørgen hattemager, d. v. s. mellem Erasmus Montanus og hans broder eller mellem „De“ og „du“.

Men jeg vil fortælle det i sammenhæng således, at du har alle de aktstykker, der vedkommer sagen.

Den 20. januar talte Trier om at sige „De“ til folk; han sagde da mellem meget andet: „Det er noget pjat, som helst skulde være borte fra en folkehøjskole men hvad skal jeg gøre? Om nu jeg vilde sige du aldrig så meget til jer, så vilde I blive ved at sige De til mig lige godt, det er jeg vis på, og så siger jeg også De. Jeg vil ikke have det som herremanden, forstår I, at tjæneren skal sige De til ham, medens han siger du til tjæneren. Derfor, når I ikke har mod til at sige du til mig, så får det gå som det kan, da siger ikke jeg heller du til jer.“

Den 22. om kvælden var jeg oppe på „Solbakken“, og kom i præk med nogle håndfaste bondekarle på deres værelse. De ærgrede sig over dette og mente, at de nok havde mod, når de bare var sikre på, at Trier selv ønskede det.

Jeg henviste til det, han havde sagt, og sagde, at vi havde ikke lov til at tvivle på det han sagde den dag. Jeg fortalte dem oppe fra Gudbrandsdalen, at der faldt det som fod i hose, når vi siger du til Bruun og Bjørnson og præsten.

Men I skulde gå op til Trier og tage ham på ordet

sagde jeg. Han har da sagt, at *han for sin del* gjerne vilde, når bare I havde mod til det, og det er en skam for jer at tie til sådan tale.

Så tog vi hinanden i hånden på, at vi skulde gå op næste dag og få med os så mange, som vilde være med — og fortælle, at nu kom vi for at sige du.

Dermed gik jeg hjem og lagde mig. Men kunde ikke sove, for jeg tænkte rundt og rundt — på „hjerterfolket i Norden“ — på „vennelaget“, på „den opblomstrende menighed“, på „fællesskabet“, på „den folkelige skole for folkelig dannelse“ — som altsammen er virkelige, sande ord.

Så kom jeg atter til dette fordømte „De“ og til karlene på solbakken, som klagede sig over, at de ingen ting fik sagt, når de ikke kunde sige du. Før jeg sovned ind, havde jeg taget en beslutning. Vi må slå et slag, tænkte jeg; vinder vi, så vinder vi, og taber vi, så dør vi ikke for det.

Næste morgen — vi sad i foredragssalen, og Ben-nike kom for at tale — stod jeg op og bad om ordet i tre minutter. (Hyss, hyss!) Så sagde jeg:

„I husker nok, at for et par dage siden talte Trier om at sige De og du til hverandre. Og da sagde han, at dette „De“, det var i grunden noget pjat, noget laps-eri, som allermindst burde finde sted ved en folkehøjskole. „Men,“ sagde Trier, „der er intet at gøre ved det, for om jeg aldrig så gjerne vilde sige du til jer, så tør I ikke sige du igen.“

Men véd I hvad det er? Det er som om han vilde sige, at vi elever, vi er sådan nogen bløde pandekager, at vi tør ikke se ham i øjnene og sige du, om vi er nok så glade i ham og ser op til ham; vi har ikke mod!

Jeg har været så forundret over dette, siden jeg kom herved. Danskerne kaldes hjertefolket i Norden og

siger „De“, medens vi Nordmænd, som har ord for at være alt andet end hjærtefolk, vi siger du frisk nok og omgås hinanden på den mest ligetil måde af verden. I siger selv, at dette „De“ ødelægger al hjærtelig samtale. Ja, med mig går det så, at når jeg kommer sammen med „Deerne“, da går jeg rundt til jeg finder en ven at smutte væk på, for jeg trives ikke, der er noget inde i mig, som lukker sig. Og den folkelige retning, som sætter det hjærtelige så højt, vi som taler så ofte om, at slutte os tæt sammen, skulde vi ikke være de første til at ødelægge det skidt (Jo, jo!). Nu er det Triers fødselsdag i dag; skal vi ikke nu gå lige ind til Trier allesammen og give ham vort *du* i fødselsdagsgave? Og vi skal sige, vi er såpas glade i ham, at vi tør se ham i øjet og sige du. Jeg er vis på, han vil tage imod det!“

Da råbte de allerfleste: Ja, ja, ja! og sprang op fra bænkene, og vi gik allesammen ind i den anden skolestue.

I sit lille værelse ved siden sad Trier. Så fløj jeg ind og sagde: „Vil du komme ned Trier, karlene vil tale med dig.“

„Hvad! hvad! — hvad er på færde!“ og da han kom ned: „Hvad i al verden vil I?“

„Ja, nu skal jeg sige det,“ sagde jeg. „Du har fødselsdagen din i dag, så vil vi ønske dig til lykke —.“

(Trier, forvirret og harm: „hvem har fortalt jer det?“)

„Så husker du nok for et par dage siden, du talte om dette „De“ og sagde, at det var noget lapseri, som allermindst hørte hjemme på en folkehøjskole.“

(„Ja — jeg husker det.“)

Nå, alle vi, som står her, vi synes det samme, og så er vi kommen og vil give dig vort *du* i fødselsdags-

gave i dag. Og vi ønsker, at du ta'er imod det og giver os dit igen.“

Umådelig latter af Trier. — „Ja, jo det er udmærket, jeg tager imod, og tak skal I have, ha, ha ha! A nu skulde smeden i Høve været her, det vilde moret ham, vi har skændtes mere end én gang om disse ting! — Hør! så må du skrive til smeden, og fortælle ham det! — —“

„Hør, du Hans, kom hid!“ —

Hans kom.

Å, nu er Hans lykkelig, han er en af dem, som har været så umådelig plaget af dette „De“.

„Du, Hans! nu har du lov til at skælde mig ud så meget du lyster — hører du! ha, ha, ha!“

Ja, Trier var så munter og lattermild, så det er ikke til at beskrive.

Så sang vi: „I alle de riger og lande,“ og gik tilbage til foredragssalen og satte os.

Det er historien ordret, så godt jeg har kunnet skrive den.

Karlene er sikkert glade over det; alle, jeg har talt med — på en nær — ønsker „de-et“ til Helvet og siger, at det er en lævning fra den tid, da landsfolket lå i troldom under herremandsvældet, og de kan ikke tale hjærteligt og fortroligt, når det skal bruges.

Skulde nogen få det bort, så er vel folkehøjskolen den første til det, siger de.

Nu er der en del, som siger „De“ til Trier alligevel, fordi, når det kommer til stykket, så tør de ikke andet. Men vi andre er på nakken af dem og gør alt, hvad vi kan for at få dem til at skamme sig. Og bliver det først en skam at sige „De“, så har vi vundet.

Trier var glad — men jeg tror alligevel, han forstår ikke bønderkarlene til bunds her. Han kalder det „én af disse mange småting, som ikke gør stort, hver-

ken fra eller til.“ Men det er det sandelig ikke for mange, som jeg har talt med.

Det er, efter min forstand, en rådden gren på folketræet, som lammer den *fri* og friske vækst. Nu kunde Trier sætte kronen på værket, hvis han en dag stod op på skolen og sagde:

„Jeg vil aldeles ikke vide af dette „De“, hører I det, karle.“

Det må du gærne få ham til en gang. Det er både harm og skam at høre, hvorledes karlene kan tale. De siger: „Ja vidste vi bare, at Trier rigtig kunde li'e det; men det tvivler vi på.“

Og det siger de, skønt Trier har talt så klart og grejt, som du her ser. Men al tvivl tog han bort, når han stod op på skolen og sagde, at han ikke vilde vide af det. Derfor var det så ønskeligt, om han gjorde det.

Ja, nu har jeg ranglet nok op om dette. Men jeg véd, at du vil bruge *det*, som i vinter er sket her således, at karlene i de vintre, som kommer, kan tage skridtet fuldt ud. . . .

Det står godt til her, og vi finder os vel. 178 karle!

Så vil eg ønske dig og dine et godt nyt-år — og levvel!

Fra din ven

Andreas Austlid.

Hvad spørgsmålet om „De el. du“ ellers angår, da vil gamle Vallekilde-elever sikkert mindes, at Trier fremdeles også efter 1880 vedblev at bruge tiltaleformen „De“ overfor sine efterfølgende elever.

Så vidt jeg kan skønne, havde Trier hertil tre grunde: 1) det var gennem opdragelse og vane bleven ham det naturligste; 2) denne form havde hans store forbillede på højskolens område Kold benyttet sig af; og 3) og sidste — men ikke mindste: det var ikke muligt for ham at få blot nogenlunde alle eleverne til at sige „du“; der var altid en del, som trods alt vedblev at sige „De“ og ikke kunde komme af sted med at sige „du“, således som også i Austlids brev er nævnet.

Dette kan skyldes forstanderens fejl, det kan sikkert også skyldes elevernes.

Trier betragtede selv spørgsmålet som temmelig underordnet og lod selvfølgelig os, hans lærere være dus med eleverne, for så vidt det passede bedst for os efter vor natur.

Spørgsmålet hører „sikkert heller hverken til de store eller afgørende; opgaven er blot hurtig at komme i det forhold til eleverne, der yder de *bedste vilkår* for højskolens arbejde. Dette forhold må hver enkelt selv se at udfinde.

Povl Hansen.

Et lille mindeord om Morten Eskesen.

Det var et langt og virksomt menneskeliv, der afsluttedes, da „den gamle Morten Eskesen“ den 8. febr. 1913 nedlagde sin vandringsstav.

I omtrent en menneskealder havde han to gange årlig — i hvert af de to skolehold — gæstet Vallekilde som andre højskoler.

Morten Eskesens — nu landskendte — skikkelse hører ellers med blandt dem, jeg allerede som barn lærte at kende. Den gang var Morten Eskesen friskolelærer i Odense og kom undertiden i Sødinge friskole eller i Ryslinge valgmenighedskirke, hvor man selvfølgelig ikke godt kunde undgå at lægge mærke til den ejendommelige mand med det lange hår og den ranke holdning.

Vistnok lige fra den gang, han i 1884 afsluttede sin virksomhed som friskolelærer i Odense og begyndte sit vandre- og rejseliv omkring i det danske folk, havde han også fundet vej til Vallekilde; og mange gamle elever vil vist endnu kunne drages ham til minde. Han udtrykte altid stor glæde over at komme her, og gamle Morten var også altid velkommen.

Trier havde ikke tålmodighed til at høre ham holde foredrag; thi om end *det*, Morten Eskesen sagde ved sådan lejlighed, vist altid var både rigtig og sandt, så havde han dog svært ved at frembringe den tændende gnist i sin tale, Morten Eskesen havde sin styrke på et andet punkt, i sin sang, særlig kæmpevisesangen; den huede det Trier at lytte til, og han skulde nok få det maget så, at Morten Eskesen vedblev at synge, til „timen“ var forbi, og dagen kunde afsluttes med en fælles aftensang.

Det var da også mindet om disse aftner, der steg så levende frem for mig, da redaktøren af „Højskolebladet“ et par dage efter Morten Eskesens død opfordrede mig — som så mange andre — til at nedskrive mit „bedste minde“ om ham til optagelse i bladet.

Og jeg skrev da:

Mit „bedste minde om Morten Eskesen“ beder De mig, hr. redaktør, fortælle for Højskolebladets læsere nu i anledning af budskabet om hans død.

Ja vel; men dette minde har — tror jeg — formet sig mere som et billede end som en handling, der let lader sig fortælle.

Nu skal jeg imidlertid prøve at vise billedet.

Jeg ser da atter for mig Vallekilde højskoles gamle foredragssal, således som den var i min svigerfaders tid. Alle eleverne er samlet til den sidste aftentime derinde, og jeg — som ung lærer — er med i deres flok; ti i aften er der noget udenfor det sædvanlige: Morten Eskesen skal synge „kæmpeviser“.

Så går fløjdøren op og ind træder Morten Eskesen fulgt og ført af Trier. „Se så karle — siger denne — nu skal vi synge en sang for Morten Eskesen, så vil han bagefter synge kæmpeviser for os“. Og snart lyder „Moders navn er en himmelsk lyd“ eller en anden lignende sang med al den styrke, som et par hundrede unge kraftige struber kan frembringe.

Så rejser Morten Eskesen sig fra sit sæde ved Triers side, og mens Trier nu svøber sig ind i sit tæppe og sætter sig godt til rette for rigtig at lytte til sine yndlinge blandt de gamle sange, træder Morten Eskesen op på den lave forhøjning, som højskolens ordførere plejede at stå på, mens de talte, og så lyder „Lindormebruden“ fulgt af „Hr. Villemand“ o. s. v., naturligvis sungne udenad; uden nogen som helst støtte i bog eller opskrift strømmer de friske og sprudlende over

sangerens læber. Den kønne bløde stemme bliver efterhånden varm, den bøjer sig fint og forstående efter sangens stemning og ord. Og sangeren selv rives med, hans øjne lyser, hans friske ansigt stråler, som gemte hans sjæl en mægtig varme; hovedet er tilbagebøjet, og hånden løftet; det er, som om hele hans væsen ånder og lever i og med den gamle vise; han levendegør den og lægger den med uimodståelig inderlighed ind i unge lyttende sjæle. Man mærker, det er et *hjærte*, der synger, en sjæl, der med rund hånd deler sit bedste eje, ja sin kærligheds skat ud til den unge lyttende skare omkring ham.

Endelig standser han.

„Skal jeg synge mer, Trier,“ spørger han.

„Ja, Morten Eskesen, nu må du til sidst synge den bedste af dem alle, du ved nok, hvad for én jeg holder mest af.“

„Ja, det vil jeg gærne,“ siger den utrættelige sanger, og så istemmer han visen om „*Åge og Else*“.

Trier sidder tilbagelænet, lyttende, mere stille og rolig, end man ellers i almindelighed ser denne ivrige mand. Morten Eskesen har nu vendt sig helt om imod ham. Det er klart: denne gang synger han *for Trier* — og skønnere, varmere og endnu mere levende end før lyder ord og toner; det kunde vel endogså hænde, at der uforfærende glimter tårer i et ungt øjenpar, helst når det lider mod visens slutning, og dens rentud vidunderlige vemod lægger sig hen over de unge sjæle.

„Tak, tak, Morten Eskesen!“ siger Trier, rejser sig og ryster den gamle sangers hånd.

Så sluttes der af med en fælles aftensang.

Som „*Åges og Elses*“ sanger i Vallekilde højskoles gamle foredragssal mindes jeg helst Morten Eskesen.

Vallekilde i febr. 1913.

Povl Hansen.

Fra omegn og nabolav.

Af Povel Hansen.

(Fortsat).

III

Holbæk.

Købstaden Holbæk er amtets største by. Den nævnes første gang som en gård „curiam“, der i året 1799 af Absalon skænkedes til Sorø kloster. Den blev 1231 af Ringsted kloster solgt til Valdemar Sejr, der skal have anlagt og befæstet Holbæk slot. Erik Ménvæt skal have givet byen stadsret. Arrild Huitfeldt fortæller, at den fordrevne svenske kong Birger Magnusson og hans dronning Margrethe, Erik Ménvæts søster, fik Holbæk lén til underhold, da de var flygtede til Danmark; og Suhm siger, at Birger døde her, hvad dog næppe er trolig.

Da kongemorderne hærjede byen, blev også slottet indtaget og plyndret. Endelig ødelagt blev det dog først af Svenskerne 1659. Nogen synderlig betydning som fæstning kan det næppe have havt, dertil beherskedes det for meget fra højderne bagved.

Voldstedet, hvorpå nu ligger en ny smuk bygning, er tydelig omgivet af grave, hvori der endnu i mands minde var vand.

År 1275 fik Holbæk sit sortebrødre kloster, byens eneste munkebolig. Denne gik sagtens heller ikke ram forbi, da marsk Stigs svende plyndrede byen; men et par fløje af det gamle kloster står dog endnu.

Holbæk har tidligere været en betydelig handelsby. Da korntolden 1846 blev hævet i England, tog kornudførslen et stort opsving. Holbæk havde en fortrinlig beliggenhed for tilførsel og udskibning af kornvarer, og byen havde driftige købmænd. Fra alle egne vidt omkring kom bøndervogne fuldt belæssede med korn især byg. Fra tidlig morgen til sildig aften var de store købmandsgårde fulde af vogne, og det travleste liv udfoldede sig dér. Det var i de dage, da en bonde kunde aflevere sine 10 tdr. byg og for dem modtage sine 100 rdlr. Og når skibene atter vendte tilbage efter i England at have udlosset den dyre kornlast, [da kunde de så prægtig undgå den trykkende sundtold for de kostbare manufaktur- og fabriksvarer ved at stå Isse- og Holbækfjorden ind.

Nu er sundtolden hævet og kornudførslen standset, og Holbæk atter gleden tilbage i en beskeden stilling. Dog minder det store andelsslagteri endnu om den gode forståelse mellem byen og dens store opland. Med sin ny, hyggelige kirke, smykket med Blochs altertavle (Kristus, der velsignende lægger hånden på hovedet af et lille barn), og med sit smukke lystanlæg langs fjordbrinken gør byen fremdeles et godt og venligt indtryk.

Svinninge.

Fra Holbæk udgår Odsherredsbanen, der først følger landevejen lige mod vest for så senere — ved Svinninge — at bøje mod nord ud over den tørlagte Lammefjord og ind i Odsherred.

En mils vej fra Holbæk passeres Tudse med sin smukke, gamle herredskirke med de prægtige, istandsatte kalkmalerier.

Ved stationen Svinninge ligger den store landsby af samme navn. Vi stiger her ud af toget og begiver os vesterpå, frem ad Kallundborg-landevejen. Her

træffer vi da straks på A. F. Tschernings malmbuste, der står midt i byen lidt til højre for vejen, her hvor den gamle frihedsmand så mange gange stod på valgtribunen, og af vælgerne i Holbæk amts 2. valgkreds modtog kaldet til at tage sæde i folkets råd.

Lidt længere fremme til venstre står mindesmærket for kong Frederik VII.

I den vestre del af Svinninge by overskærer Svinninge å „kongevejen“, den store hovedlandevej mellem København (Holbæk) og Kallundborg, hvorefter den vinder sig videre frem gennem Svinninge enge for kort efter at udmunde i landkanalen om den inddæmmede vejle. Før inddæmningen lod åen sig under højevande befare med både lige op til „kongevejens stenbro“. Denne bro er et betydeligt arbejde, 22 fod lang, 12 fod høj og med 8 fod høj opfyldning på hver side.

Da arbejderne i sin tid her var i færd med at udgrave grunden til brobygningen, udsprang der pludseligt på stedet en kilde, hvoraf dagligt fremvældede flere tusinde tdr. af det ypperste vand. I begyndelsen forårsagede det dog arbejderne stor ulejlighed, indtil man omsider fik strømmen ledet hen, hvor den uden hinder for det planlagte arbejde og uden fare for den ny bro fremdeles kunde rinde.

Lidt vesten for Svinninge til højre for landevejen ligger gården Arnakke. Historikeren Suhm antager, at det skal have været her, Erik Emune blev overfalden af sin broder Harald Kesia, hvorved gården blev afbrændt. Det er dog måske rimeligere, at denne begivenhed fandt sted på Arnakke ved Nyborg.

Lader man blikket glide forbi Arnakke og ud tværs over Svinninge vejle, ses ovre på de høje bakkeskråninger hinsides de røde tage på Vallekilde folkehøjskole lyse frem mellem havens grønne træer.

Hjembæk.

Et stykke længere fremme, omtrent midtvejs mellem Svinninge og Snertinge, drejer en vej af til venstre fra hovedlandevejen. Følger man denne, kommer man kort efter til landsbyen Hjembæk, der ligger lunt gemt i en dal mellem høje sandige bakker. Ved foden af én af disse, Kildebjærget eller Gunnildsbjærget, udspringer en kilde, som tidligere ansås for hellig, og hvis vande man tilrode lægedomskraft.

Navnet på bjærget og kilden skal hidrøre fra, at her skal en gang i gammel tid en kvinde ved navn Gunnild være bleven myrdet. Hvor mordet skete, udsprang en kilde. Hver st. Hans kom folk lang vejs fra for at bade og drikke sig sunde i dens hellige vande.

Heraf opstod da som så mange andre steder et „kildemarked“, der først for få år siden er bleven ophævet. En forfatter skriver herom 1832, at dette marked samler en endnu større folkemængde, end han har set i nogen sjællandsk købstad; „selv modehandlerinder findes der flere af og i øvrigt alt hvad man finder på de sædvanlige markeder, ondt og godt“. Samme forfatter fortæller videre, at da der hverken var gæstgiversted eller andre lign. bekvæmmeligheder på den temmelig øde plet, var der intet andet sted at ty til end præstegården, til præsten, „der stedse med den ædleste og godmodigste velvilje modtager og beværter dem, der ved denne lejlighed besøger ham“.

Folk på egnen véd endnu med stort liv at fortælle om disse store markeder, der var noget af en begivenhed. Ikke så få var de brude, som her hos „modehandlerne“ købte udstyr og brudestads.

Stiftsbjærgby.

Bag Hjembæk by i sydøstlig retning ses herregården Aggersvold, opstået af en nedlagt landsby Agges-

el. Ågestorp. Længere tilbage ses Bjærgbygård ved Stifts- (egentlig Stigs-) bjærgby. Her var Grundtvigs fortroligste præsteven Gunni Busck præst i en årrække, og her var det, at Grundtvig en gang kom på besøg i et af de tidsrum, hvor mørke og tunge lidelser i længere tid havde plaget hans sind. Da det atter havde begyndt at lysne lidt for ham, sad de to venner en aftenstund ene sammen ude i præstegårdshavens lysthus, og pludselig siger da Grundtvig til Busck: „Har du pen og blæk?“ Busck: „Ja.“ Gr.: „Skriv da!“ og så kom vers efter vers det dejlige digt: „Sov sødt, barnlille“. Grundtvig havde atter fået fred i sin sjæl.

En anden af Grundtvigs trofaste venner (ungdomsvennen) Povl Dons ligger jordfæstet på kirkegården i det nærliggende Skamstrup, hvor Ernst Triers svoger J. Borup og søster Marie var præstefolk i en årrække.

Bassebjærg.

Men vi vender tilbage til Hjembæk og vedbliver at følge vejen i sydvestlig retning, indtil vi (det sidste stykke ad Slagelse landevej) når Stokkebjærg skov. Straks ved indgangen til skoven har man på højre hånd det langstrakte Bassebjærg, 257 fod højt, med den brat begyndende skovlinie (nåletræsplantning).

Udsigten herfra var fordem meget prist for sin skønhed. Synskredsen var stor, og rundskuet henrivende, især gjaldt dette mod syd med Skarritsøens og Tissøens blinkende vande mellem skovbakkerne og mod vest med Storebæltets og Kallundborgfjordens blånende bølger; men netop på disse sider grode opvæksten efterhånden så stærkt til, at udsigten truede med at forsvinde. For at redde den opførtes på bakkens top et højt træstillads, der i nogle år gjorde god fyldest, men nu desværre er styrtet sammen.

Gennem den smukke frodige Stokkebjærg skov

slynger skovvejen sig i maleriske bugtninger frem til Jyderup st. tæt ved Skarritsøen.

Skarritsø.

Et af de steder, hvor den sjællandske natur udfolder sin fejreste skønhed og mest smilende ynde, er enen om Skarritsø. Alt hvad herligt er i den ødanske natur findes her samlet på én plet: skyggende skove og kornrige vange, blånende søer og blomstrende enge, knejsende bakker, middelalderlige borgvolde, rislende bække med bortgemte vandmøller og nattergaleslag i de stille aftner. Næppe nogen dansk sø overgår Skarritsø i skønhed, og kun få kan måle sig med den.

Fra Jyderup station kommer man ved at følge Slagelsevejen sydpå forbi Drivsåt skov efter få minutters forløb hen til fiskerhuset, hvorfra man i båd kan foretage roture ud over søens flade og, om årstiden passer, plukke de dejligste store, tulipanformede, hvide åkander, der flere steder ved kysten breder deres mægtige blade så tæt, at båden kun med den yderste møje kan bane sig vej derigennem.

Ved søens sydøstre hjørne, hvor bådene kan lægge til, løfter Delhoved sin stejle pande og frembyder fra sin skovgrode top den mest betagende udsigt; man véd næppe, om man skal foretrække de små henrivende udkig mellem de mægtige stammer længst fremme på bakkens yderste rand eller det større og bredere udsyn fra den åbne plads foran skovriderboligen „Birkenæs-gård“. Fra sidstnævnte sted, hvorfra den åbne mark skræner ned mod den dybtliggende sø, glider blikket frit ud over søens blinkende vande helt over til skovene hinsides og til Bjærgsted bankernes prægtige, bølgende højder. Er man træt af de vide udsyner, kan man ad en af de mange velholdte stier gå helt ned til søens sivkransede bred, og mens man hviler sig på en af de

mange bænke, forsøge på under løvhanget at fange et glimt af de røde mure på Astrup hovedbygning, således som de titter frem bag træer og buske ovre ved søens vestligste vig.

Følger man kørevejen vesterud, kommer man gennem en granskov snart til „Kongens mølle“, fem i tal; ja egentlig er der kun én, der bærer dette navn, de andre er Rangle mølle, Strids mølle, Gryde mølle og Øresø mølle. „Åløbene glider sagte frem under hængende løv, dækkede af åkandernes brede blade, gemt bag nejende siv, bredende sig ved hver af de standsninger — hvortil industrien har tvunget dem — i drømmende småsøer“.

Fortsætter man turen uden om Astrup og de store, side enge, kommer man efter en stunds forløb atter ned til søens bred (den nordre). Her har man lige for sig de to vakre øer Magleholm og Lilleholm, mens de høje stammer med de luftige toppe hinsides søen tegner sig skarpt mod en ren blå himmel.

Lidt til venstre for vejen ligger et lille hus midt på en gammel voldplads omgivet af grave. Huset har endnu bevaret navnet på den borg, som fordem lå her på dette sted, nemlig Skarritsholm.

I gamle dage lå her det stolte herresæde, en ridderborg. Den tilhørte hertug Knud af Lolland og Bleking, en uægte søn af Valdemar Sejr og Asbjørn Snares enke, den skønne Helene Guttormsdatter fra Sverige, der havde sit enkesæde på det nærliggende Sæbygård. Hertug Knuds efterkommere ejede Skarritsholm i flere slægtled, der regelmæssigt skiftede med navnene Erik Barnumsen og Barnum Eriksen. Også Løvenborg fik slægten i eje; men så gik det tilbage for den, og ved år 1400 døde dens sidste mand, og Skarritsholm gik da ved giftermål over til en gren af Bille-

slægten, men skal så være bleven købt af dronning Margrethe, der rimeligvis nedlagde den.

Borgen har åbenbart fra først af været bygget på en holm i søen; men lidt efter lidt har bølgerne trukket sig tilbage og givet plads for de nuværende frodige, skovomkransede enge. Længst mod øst kan man endnu finde lævninger af den port eller den lille skanse, som på denne side har skærmet indgangen til borgen.

En fortsat vandring mod øst vil ad smukke, velholdte skovstier med talrige hvilebænke og herlige udsyn over søen snart føre vandreren frem til afdøde lensgreve Lerches smukke villa „Sølyst“ med det nærliggende rekonvalescenthjem for kvinder, bygget af greven til minde om hans afdøde datter.

Ad Kallundborgbanen.

Lidt efter er man atter ved Jyderup st., knudepunktet for færdselen i denne egn. Vest på fra stationen skærer jærnvejen sig gennem mægtige skovklædte bakker og løber, endnu inden næste station nås, tværs gennem en af Danmarks geologiske mærkværdigheder, nemlig de store stenrøs: hele marker, hvor man kun ser sten på sten, de antages for lævninger af istidens moræner, stendæmninger, som isbræen afsætter ved sin smeltning („jökeltærde“). I en dybde, hvis bund endnu ikke er funden, ligger her rullesten af alle arter dynget ovenpå hverandre umiddelbart op til frugtbar mark. Nu er der i disse stenørkener anlagt store stenknuserier, hvor uhyre mængder af skærver fabrikeres. Mange af disse blev anvendte ved anlægget af Københavns fæstningsværker. Man må i højeste grad beklage, at ikke i det mindste en del af dette mærkelige stenrøs er bleven fredlyst. Vedbliver man arbejdet her endnu nogle år, vil det blive vanskeligt at finde en sådan del i sin oprindelige og ejendommelige skikkelse.

Forbi Svebølle og Værsløv stationer fører jærnvejen snart ud til amtets vestligste købstad, Kallundborg.

Kallundborg.

Denne by, der mellem amtets købstæder ejer den rigeste historie, skylder sin oprindelse til den stærke borg, som omkring år 1170 byggedes her ved fjorden af den berømte Asbjørn Snare. I forbindelse med denne borg ved Hærvig, som fjorden den gang hed, byggedes desuden den ejendommelig skønne kirke med de fem tårne. Slottet brugtes til tider både som kongebolig og fangetårn. Det belejredes af Valdemar Atterdag, og her holdt samme konge i pinsen 1360 igen danehof for første gang efter rigets lange opløsningstid. Kristian II's mand Claus „Slippeslot“ lod sig underkøbe til at overgive den stærke fæstning, som så nogle år efter blev Kristian II.s alderdomshjem og dødssted. På Kallundborg var „rigens dressel“, arkivet for landets vigtigste dokumenter.

Kallundborg kirke var indviet til „vor frue“; og det store midtertårn bar hendes navn, mens de mindre tårne var indviede til fire helgeninder. Bygningens form er enestående i Nordeuropa, og man må helt over til det gamle Byzants for at finde noget, der kan kaldes forbilledet for den. En septemberdag 1827 faldt midtertårnet ned og knuste kirkens hvælvinger; men 1866 bevilgedes penge til genopførelsen, og således står da kirken lige skøn og herlig fremdeles, mens den stærke borg (Kallundborg) forlængst er sunken i grus og forsvunden, så endogså dens sted kun med vanskelighed har kunnet påvises.

Omkring borg og kirke byggedes siden den lille by, der arvede borgens navn. Dens havn hører til en

af Sjællands bedste, og dens beliggenhed til en af de skønneste.

Til amtets tredje købstad Nykøbing i Odsherred knytter sig intet historisk mærkeligt, ligesom dens rolle som handelsplads bestandig har været yderst beskeden.

Mindesange om Ernst Trier

ved hans bære.

(Fortsat).

IV.

Vi ser dig endnu, med den faste tro,
at tale med glødende tunge;
vi ser dig endnu, når du græd og lo
i dagene glade og tunge.

Vi ser dig endnu med ungdoms ild
dit livsslot at rejse fra grunden:
vi ser dig endnu så varm og mild
at frigøre det, der var bunden.

Vi ser dig at rejse i manddomsår
 en skole med tårn og med fløje,
 og der det kendtes, i vinter som vår,
 velsignelsen kom fra det høje.

Og årene rulled, men ung du stod
 og vidned om skolen for livet,
 og pegte på ham, der som hyrden god
 for hjorden sit liv har hengivet.

Den barnlige tro med det evige håb,
 der øgede kærlighedsgløden,
 ja, det netop vokste ved smertens dåb
 og lyste i aftenrøden.

Din gerning var stor — ja, nu er den endt;
 men lysende lever dit minde.
 For vist skal det blive i Norden kendt,
 at du har levet herinde.

Jørgen Vejlager.

V.

Iløjt og helligt skal dit minde
 stå for os, og ingen sinde
 glemmes vil det kære navn
 — Ordet, som du har på tunge,
 tændte ild i Danmarks unge,
 lyste op til folkegavn.

Vi, som lytted til din tale
 i din skoles høresale,
 mærked åndens vingeslag.
 Talen lød som fuglesangen
 kvidrende hen over vangen
 på en vakker solskinsdag.

Tro du blev — til brat du segned —
 skolen under ungdomstegnet:
 livets skole her i Nord.

Den du vied dine kræfter,
 og det kendes skal herefter,
 at du satte dybe spor.

Tak for alt, hvad du har givet;
 trøst i nøden, tro på livet.
 Tak for al din kærlighed!
 Den du øved til det sidste,
 den er kransen på din kiste.
 Bedre krans jeg ikke véd.

Hvil da blidt i gravens gemme,
 indtil Herrens egen stemme
 op til livet kalder dig. —
 — Vejen som du alt os viste,
 når Guds miskundhed du priste,
 vejen op til himmerig.

Rasmus Bording.

VI.

Så blev du slukt,
du offerflamme, der brændte så smukt,
så glødende varm, til din Herres ære!
Du brænder ej mere.

Dit øjes lys,
det brast i dødsuldens isnende gys;
Dit bankende hjærte, din livstrøms kilde
blev træt og stille.

Din favnende arm,
der drog så mange ind til din barm
mens du delte med os — o, tak vi dig skyld —
dit hjærtes fylde. —

Din favnende arm,
din velsignende hånd, så trofast og varm,
din mægtige røst i gråd og latter
ej griber os atter.

Men velsignelsens skat,
som du tog fra din æt, har iblandt os du sat,
så ånd af din ånd end hos mennesker findes.
Med tak skal du mindes.

Og så lever du end
Du bor hos din Herre, hans fuldtro svend.
Du mødte med sang under dødskampens stunder
forvandlingens under.

N. P. Jensen,
Boruholms højskole, Ekkodalen.

Uddrag af Ernst Triers og Marie Abels brevveksling.

(Fortsat).

Ernst Trier til Marie.

Vallekilde, 13. jan. 1867.

. . . . I dag har alting gået bagvendt; ti tingen er, at Søren Hansen hjalp Thomsen i nat og fulgte ham på vej. Men Søren er jo ellers den, der om morgenen lægger i alle kakkellovne og vækker hele huset. Derfor sov hele huset over sig, og alle vegne var der koldt. Jeg kunde heller ikke få styrtebad, og det trykker mig slemt i dag. Vi har nu til morgen måttet holde skole i spisestuen, mens skolestuerne bliver varmet op. Dette er så meget værre, som hele huset er skrækkelig forkølet; det er en hel omgangssyge her, ikke alene på skolen men i præstegården og hos Tranbergs er det ligedan. Vi kan næsten ikke synge, sådan hæshed og hoste er her. Straks i morges måtte jeg putte en del ind i vor dagligstue, hvor, jeg tror, der er lunest. Før eftermiddag kommer vi i dag næppe i orden. Det har sinket mig meget, at jeg således selv har måttet passe kakkellovne. Vær tålmodig med mit brevskriveri!

. . . . Tak for dine breve! Jeg er spændt på at høre, hvordan du har det lad mig høre lidt om, hvordan det går! Det skulde være mageløst, om du slipper helskindet fra den rejse.

—Wejtemeyer var her nu, ak, nu lader det til, at også han bliver dårlig; jeg får nok skrive til København efter hjælpetropper. Hvad siger du om at byde „hele skolen“ forføje sig til sængs og dér opvartes med hyldete og havresuppe, ja, så kunde jeg da nok ene bestride undervisningen uden medlærere. . . . Gardiner, ja i indlagte brev ser du, at Octavius Hansen har fået en søn; jeg skriver nu til ham i den anledning, og lad mig da med det samme forhøre, hvor han har fået sine grå gardiner fra. . . . Fik du købt noget dækketøj i København?

Gud bevare dig Marie, og han se i nåde til os alle.

Marie til Ernst Trier.

Dalum, 21. jan. 1867.

. . . . Her sender jeg dig et brev fra Georgia la Cour; jeg fik det forleden dag. Er det ikke et yndigt brev? Jeg blev så glad ved det. Ja, hun er den eneste unge pige, som jeg ret af hjertet kan kalde min *veninde*. Jeg har derfor også det ønske, at jeg kunde få hende med til vort bryllup; jeg vilde så inderlig gærne have den pige, som er den eneste, jeg nogensinde rigtig har kunnet slutte mig til — med på min glædesdag. Desværre kan hun vel næppe komme på den tid. Jeg skriver til hende nu i aften og sender hende mit billede, og så beder jeg hende med det samme tænke på det; du har vel ikke noget derimod, min kære ven. Når du har læst hendes brev, send mig det så tilbage.

Forleden dag sendte dine forældre mig en prøve af noget grønt uldent tøj til gardiner i dagligstuen; men

jeg regnede ud, at gardinerne til den ene stue vilde komme til at koste 26 rdlr., og det, fandt jeg, var for dyrt. De rådede mig ellers bægge meget til at tage det; men, som sagt, jeg vilde ikke. . . .

Jeg spinder nu hver dag hør, for moder mener, at det er bedst for mig at lære på hør, så kommer ulden bagefter; det går meget godt; moder siger, at jeg vil snart komme efter det.

. . . . Hvad synes du om min gamle mama, som sidder og strikker tæpper til mig; hun har også lovet at hjælpe mig med de lagener og dækketøj, som kan undværes her i huset. Er det ikke kønt af hende. . . .

Jeg er stadig frisk som en fisk. . . .

Ernst Trier til Marie.

Vallekilde, 27. jan 1867.

. . . . Nej, hvor dog det store flag bølger dejligt her uden for i det fine søndagsvejr. Jeg har nu holdt ottesang; jeg talte i dag over de første ord af epistelen: „betal ikke ondt med ondt!“ Jeg vilde ønske, jeg i dag kunde få lejlighed til at skrive det ned til dig; men det bliver der næppe noget af; ti jeg har lovet Hoff, at jeg i aften vil holde bibelhistorisk foredrag for alle og enhver. Og nu kom store Jørgen Larsen og Rasmus Nielsen; de vilde gerne følge Jens Jensen i Nybjærg hjem og vilde derfor sige mig farvel. Ligeledes kom også Christen Rasmussen og Lars Madsen, de vilde med Lars Olsen fra Høed; og Hans Larsen vilde hjem med Ludvig fra Odsherred; tre var der i går, som tog hjem til Odsherred, så der er i dag elleve borte. . . . de gjorde sig så inderlig lækre og lavede sig til at blive lidt hos mig; men jeg gjorde mig hård og bad dem pænt at gå, da jeg skulde skrive til dig. . . .

Jeg har siddet en stund og faldet i tanker. Det er

om moder, der er så bedrøvet, fordi hendes broder Ferdinands ældste lille dreng er død; og så gik mine tanker derop til Ålborg, hvor jeg syntes at se dem alle så bedrøvede; de som var så uhyre stolte og glade over deres to drenge. Det var mig også en fornøjelse at se dem, da jeg var i Ålborg i sommer. Jeg synes, jeg kan se Glahn komme ind til dem så mild og trøstende.

Men jeg ved jo ellers nok, at der er endnu en ting, som trykker moder endda meget mere; og det er fru Marstrands sygdom. Det var dog fortvivlet, om hun skulde gaa bort — bort fra sin mand, der rimeligvis da vil synke sammen i det dybeste tungsind — og bort fra de mange små børn. Du ved ikke, i hvilken grad moder hænger ved dem; hun har jo også, mens Vilhelm Marstrand var ugift, været som en slags moder for ham, og ude hos os lærte han jo sin kone at kende.

Ja, alt dette faldt jeg i tanker over og tænkte så videre, at nu ser fremtiden så smilende ud for os to; Gud ske lov, at vi ikke kan se ind i fremtiden, godt derimod, at vi kan lægge os og alt vort ind i hans favn; han som trygt vil bære os gennem livet, hvad der så end måtte møde os, ja til sidst bære os også gennem „dødens skyggedale“

Nu var Ane her; hun bad mig hilse dig. Hun er nu ganske rask. Det var — sagde hun — så yndigt at ligge syg her, for alle var så gode mod hende, og det var helt, som var hun hjemme. Undertiden er det mig næsten gådefuldt med de pigers glæde ved at være her, da de dog må slide så voldsomt. Du kan tænke dig, at da Ane den ene dag var så meget dårlig, trode hun, at hun skulde dø. Hun sagde da til Sine, at hun vilde så meget nødig flyttes hjem, for skulde hun dø, vilde hun så gerne dø her, da hun aldrig har været så glad, som mens hun har været her. Bare dog Sine

kunde blive her; ti det er dog hende, der muntre de andre op. Hun vil så gjerne blive og har skrevet derom til sit hjem, men har endnu ingen besked fået derfra. Jeg må snart have den sag ordnet. . . .

Nu er Ole Madsen her, min mageløse tømrer, nu må jeg bryde af; ti vi skal ned at vælge pladsen til vort udhus. . . .

Efter middag: Det er en slem ting med det udhus; vi kan ikke blive enig om, hvor det skal ligge, eller hvordan vi skal vende og dreje det. Det er galt. Jeg er så glad over at have Ole Madsen og Mikkelt Peter til det stykke arbejde. . . . Ole er også snedker og kan vist godt lave os det spisebord. . . . Han forlanger kun 24 skilling i dagløn, og så arbejder han, kan du tænke dig, fra om morgenen tidlig til om aftenen kl. 8—9, og så er han så uhyre rask til sit arbejde. . . . Han har lavet en hel træbeklædning indvendig i kostalden, ja, som en hel hytte til køerne for at lune om dem. Stalden er nemlig så slet, at den slet ikke kan holde på varmen. I de hårde frostdage var der undertiden kun 0 el. 1 grad varme, så vi måtte give køerne dækkener på. Malkningen har også sat af fra 18—19 til 14—16 kander mælk; men vi har dog havt nok til vort forbrug. . . .

Alida og Anders har nu flyttet ind og har lavet sig to morsomme gammeldags bondestuer. . . .

I denne uge har vi fået seks favne brænde fra skoven, og jeg har seks favne stående dér endnu. . . . de skal nu kløves op. . . . og stå til næste vinter, for at vi kan få noget rigtig tørt ved, hvad vi i denne vinter så meget har savnet; men ellers må kul nok blive vor meste brændsel, det er forbavsende, hvormeget man derved kan spare. . . .

Marie, hvor skal jeg dog kunne beskrive dig min glæde og forbavselse over din faders brev!! Det er jo

mageløst! Jeg kan ikke forklare mig det hele anderledes, end at Vorherre har smeltet din faders hjerte helt igennem. Der var i brevet jo næsten ikke spor af hans sædvanlige stive tone. Ja, Gud være takket!

Ja, lille Marie, vi var jo i sin tid enige om, at vi ikke ved noget som helst middel vilde tiltvinge os et bryllup som din fader ikke gærne gik ind på . . . jeg er overbevist om, at en jordisk fader har af den himmelske fået sin datters hånd at svare til og råde over, så han er ligesom hans tjæner; og så længe som din fader derfor så afgjort satte sig imod vort bryllup, kunde jeg ikke rigtig tro, at Gud vilde have det. Men nu, nu da din fader stiller sig således til sagen, så mener jeg, at vi frejdigt skal se den tid i møde og stole på, at det er Guds vilje, vi må komme sammen, og så siger vi trøstigt: ja, i hans navn da.

Altså, lader Gud påsketiden oprinde for os bægge, Marie, da kommer jeg og fører dig bort — nej *hjem*; „fører dig“, som det så rigtigt hedder på vort hjertelige mål. Ja, følg så med for med kvindens mildhed at brede hygge over vort hus; husk, at „aser og vaner gør ét i Nord; ånden og hjertet tillige mon råde.“

Du skriver, at jeg i mit brev har været omstændelig; og dog forsømte jeg at omtale én ting deri, og det er, at jeg må bygge et udhus til sommer, og at jeg har tænkt dertil at benytte de penge, som måtte blive til overs fra vort udstyr. . . .

Jeg har endnu ikke fået mit hovedregnskab fra min fader; men, efter hvad han har skrevet til mig, har han foreløbig opgjort det sådan, at jeg kommer til at skylde . . . 500 rdlr. *) mer end opgivet. . . . Jeg begriber endnu intet af dette og var i førstningen, da jeg fik faders brev derom lidt forknytt; men så huskede

*) 1000 kr.

jeg på, hvor forunderlig jeg er bleven hjulpen over alt det andet og tænkte: Det kommer jeg vel også nok over. Jeg kom også til at tænke på den nødhjælp, jeg har i baghånden hos Anker*), hos hvem jeg til juni termin nok kan få 3—400 rdlr. Til den tid har jeg så måske også regeringens understøttelse.

Hermed følger nu en fortegnelse fra md. Storm over, hvad vi i en uge har brugt; efter denne må vi få et ikke ringe overskud så regnskabet ser jo godt ud.

Siden jeg ser, du sætter så megen pris på at få lidt af vort smør og øl, skal jeg lade Ole Madsen lave en lille kasse til en sådan forsendelse.

Min årsdag var en rar dag. Hvad synes du om mit ur? Du kan tro, jeg er rigtig glad derved; ti vi har trængt så meget til et sådan. Det er et dejligt stort ur til 22 rdlr.; det har nu fået sin plads over døren ind til min stue. —

Hvor er det et rædsomt vejr; nu spærres formodentlig jærnbanen igen, og du stakkels Marie skal gå og vente på brev.

Det var rart, at du har begyndt at skrive lidt til hver enkelt elev til svar. Bliv endelig ved dermed.

Nødig vilde jeg, at vi allerede nu skulde bestemme dagen for brylluppet.

Ingen ny elever har meldt sig; men der ymtes om flere: Jo, Søren Hansens kæreste — det er en stor hemmelighed — med hende er der 9. Du må se at skaffe os nogle fra Fyn. —

Hvormeget mon der egentlig er sandt af det om Kold! — Stakkels Storm!

Blandt Anton Nielsens fortællinger vil jeg især anbefale dig til læsning „Ole Ligeglads svigersøn“ og „En moder“.

*) Nordmanden Herman Anker.

Nu skal jeg ned at skrive for i skønskrivning. Vi er ved Bogstavet F

Nu mældtes der atter en pige — altså nr. 10. Det er en tjenestepige fra Vejleby; der er en boelsmand, der betaler for hende — er det ikke kønt?

Ernst Trier til Marie.

Vallekilde, 1. febr. 1867.

. . . . Hørt har jeg en lille fugl,
 syngende på kviste,
 at ej længe efter jul
 komme skal det bedste:
 Kyndelmissens lyse tid,
 lysglans over al vor id.
 Mørket må nu segne
 alle vide vegne!

Forstår du det? Det skulde da egentlig være sørgeligt, om du — første gang, jeg skrev et vers til dig — slet ikke forstod det, og derfor kommer nu forklaringen:

Den anden febr. er over hele vort land en noksom kendt dag under navn „kyndelmisse“ eller, som det her siges, „kyrrelmos“. Det kommer af, at i pavedømmets tid brugte man den dag at tænde lys i kirkerne. Deraf navnet „missa candelabrum“; og dette pludrevælske gjorde man så til „kyndelmisse“.

Men hvad så med verset?

Jo, sér du jeg synes, det er nu, ligesom lysene tændes for os, en forberedelse til påsketiden, der skal bringe vort bryllup med sig.

Ja, således hilser jeg da din årsdag som en kyndelmissegang for os — med tændte lys, der har spredt glans over al vor id. Vi vidste før jo næsten ikke ud eller ind. „Skal jeg til Vallekilde eller Askov,“ skrev du til mig kort før jul. Nu hedder det: Til Vallekilde!

Tænd lysene da på din årsdag i morgen!

Og gid den så må blive indgangen til et år, der fører brylluppet med sig og dermed bringer en stor glæde ind i vort liv! Og gid jeg så aldrig mere, når jeg skal hilse dig på den dag — skal bruge en så nedrig ting som pen og blæk eller noget så kedsommeligt som bogstaver.

Gud fader lyse sin fred over dig, Marie! Han lade året blive så lykkeligt for os, som han vil! og han lade dig leve Gudsbørnenes glade liv!

Tak for dit brev, og tak fordi du sendte mig Georgias; det har rigtig fornøjet mig at læse det.

Nu får du vænte mere på tirsdag; du skal endnu have ti tirsdagsbreve.

I går havde jeg en dundrende hovedpine, som gjorde mig uskikket til næsten alt arbejde. Det eneste, jeg morede mig med, var at prøve på at lave en melodi til „Frem, bondemand, frem!“ men jeg er bange for, at den smager ad pine. Ellers står det vel til herovre.

Så nu skal jeg til forretningsbreve.

Ernst Trier til Marie.

Vallekilde, 3. febr. 1867.

. . . . Her er et brev til dig fra J. M. (en af eleverne). Han fortæller mig, at han deri har omtalt vor lange samtale forleden.

Jeg havde egentlig slet ikke tænkt at skrive til dig derom, skønt det er noget, der har optaget mig i høj grad. Sagen er den J. M. har atter i denne vinter vist i høj grad dygtighed og er mig til uhyre megen hjælp; han og Wejtemeyer hjælper mig i grunden meget. Men at jeg trænger til denne hjælp i forbindelse med, at jeg tidligere har forkælet J. M.

det har gjort, at han til sidst blev både indbildsk og hoven og uafladelig kun snakkede om sig selv men overså alle andre.

Jeg måtte da efterhånden vænne mig til slet ikke at tage imod hjælp af ham. Det var jeg meget ked af, og da det endda ikke hjalp, så tog jeg mig for ordentlig at tale med ham derom. Og det har hjulpet mangeløst, så jeg håber, der skal komme stor velsignelse ud af den samtale. Men det var drøjt at skulle sige ét i grunden så udmærket menneske som J. alt dette; men jeg synes, jeg var nødt dertil og er glad ved at have gjort det. Jeg kan nu atter være fri overfor ham som tidligere; og han siger selv, at han er glad derved. Det er mit lønlige håb, at han en gang bliver min bedste støtte her.

I går mindedes vi din fødselsdag her med flagning. . . .

Jeg er dog så sjæleglad over, at du er så glad ved Georgia. Nej, vist har jeg ikke noget imod at se hende på vor bryllupsdag — og endnu hellere så jeg, om du fik hende til at besøge os til sommer; det vilde både du og hun kunne få megen glæde af. . . .

Bare vi ellers måtte slippe for andre end vore nærmeste til vort bryllup, og at det måtte blive et *stille* bryllup.

Gardinerne? Ja, der ser du, de gamle derhjemme vil have det dyrere, end vi vil. Jeg holder nu aldeles bestemt på, at foreløbig indretter vi os kun sommergardiner til dagligstuen. — Hvor glæder det mig, at du har begyndt at spinde. . . .

Jeg må nu lidt ned at se til folk på skolen. . . .

Gud holde sin hånd over os alle! . . .

E. S. Vil du have noget imod at vor skænk (buffet) bliver lavet af fyrretræ og mahognimalet? . . .
Skal vi have den af bøgetræ, bliver den ikke lidet

dyrere, og efter snedkernes udsagn ikke nær så god, da man næsten ikke kan skaffe bøgetræ, der er tørt nok. . . .

Marie til Ernst Trier.

Dalum, 5. febr. 1867.

. . . . Tak fordi du sendte mig et billede til Georgia, kære Ernst; jeg sendte hende mit forleden dag. Og tak for de pæne småting til mit skrivebord. . . .

Fra pastor Helveg skal jeg hilse dig meget; jeg var derinde i fredags og fik talt lidt med ham; hans kone var ikke rask, så jeg blev der ikke ret længe. Jeg var også selv dårlig oplagt, da jeg lige havde hørt om Schmidt, Anderupgårds død. . . .

Jeg har megen glæde af elevernes breve; men det er rigtignok ellers et kunststykke at besvare dem alle. Nu har jeg tre liggende ubesvarede. . . .

Ernst Trier til Marie.

(Ikke dagtegnet).

. . . . Hvor er her meget for mig at gøre, da jeg nu laver til byggeri i sommer. Jeg har nu endelig fået fat på en stenkløver, og vi har allerede så småt begyndt at køre sten til; men det slemme føre hindrer os meget. Tegningen til de ny udhuse er ellers færdig og „approberet“ Nu skal kampestenene kløves og skydes og derefter køres hjem, og så skal der hentes mursten og læskes kalk. Disse forberedelser foretages allerede i vinter. Så kører vi brænde fra skoven, flytter jord, rørlægger haven og pløjer den, så vi til sommer kan så byg i den. . . .

I går kom seks af eleverne og tilbød sig frivillig som hjælpere med at passe kør og heste. Er det ikke pænt? Mangen venlighed møder mig: Jørgensen har

atter tilbudt mig halm, én af elevernes fædre bragte mig forleden nogle dejlige kartofler, en anden kom med smør og ost.

I tirsdags havde vi et dejligt besøg af op mod et halvt hundrede fremmede. Flere gange i løbet af dagen bespiste vi 44 mennesker. Kl. 2 fik de ribbenssteg, flæsk, smørrebrød med ost og endelig kaffe; senere kl. 6 $\frac{1}{2}$ fik de risengrød og sylte. Det er mageløst at se madam Storm sådan en dag med pigerne, alle fornøjede, syngende og leende ved det svære arbejde lige til kl. 12 om natten.

Jeg har ellers følt mig meget anstrængt.

Jeg afsender en kurv til dig med servietterne og en prøve på vort øl ; smørret er ikke denne gang bleven godt, derfor sender jeg intet med.

Ernst Trier til Marie.

Vallekilde, 11. febr. 1867.

. . . . Den forrige uge var mig uhyre stræng; for at blive færdig måtte jeg tage natten til hjælp; en nat sad jeg og arbejdede — mest med pengeregnskab — til kl. var 3 $\frac{1}{2}$. Men følgen deraf blev, at jeg i går følte mig overtræt. Jeg har egentlig skrantet lidt i januar måned og er først nu atter så rask, at jeg igen kan begynde med styrtebad; du ved, hvor dårligt jeg kan undvære det.

I går tog jeg mig en lille køretur til Særslevgård og til Algstrup, hvor jeg havde ærinde. Det var første gang siden oktober, at jeg har tilladt mig selv en så liden adspredelse.

Jeg kom først hjem kl. 9. Hoff var herude; Thomsen gjorde nemlig et lille gilde for eleverne; men han var kedelig, Hoff og jeg var meget trætte, så havde

Tranberg ikke været, så havde vistnok døsighe­den og kedsommeligheden taget en betænkelig over­hånd.

Således fik jeg ikke skrevet i går, og nu i dag har jeg først måttet tage mig af vore syge Jørgen Nielsen, Anders Jensen (rosen i benet) og Wejtemeyer. . . . Schmidt er kommen sig og har rettet sig så vidunderligt; jeg er så glad derover. . . . Tak din moder for hendes omhu for vort hus' udstyrelse! . . . Hoff beder mig meget at hilse dig. . . .

Du skriver i et af dine breve, at du synes, jeg har forandret mig; jeg er ikke længer din glade Ernst. Ja, min ven, det har jeg også og selv føler jeg det måske mere end nogen anden. Havde du hørt mine foredrag i vinter, vilde du mer end én gang have hørt mig tale om overgangen fra ungdom til manddom med hentydning til mig selv og mine egne erfaringer i så henseende. . . . Jeg er nu bleven 30 år. Ja vist har jeg forandret mig; men er det underligt, efter alt, hvad jeg har oplevet i de sidste år. . . . Du kan vist næppe sætte dig ind i, hvad arbejde, som det jeg har for, koster af åndeligt slid. . . . Lad dette dog ikke blive forstået som en klage. Langt, langt fra! Jeg vilde ikke bytte med en sognepræsts magelige stilling, hvor han modtager sin fuldfærdige præstegård, med de dyrkede jorder, med tiender og offer, med præstepenge og småredsler; men for hvem alt er foreskrevet i forvejen, og som således sættes ind i et gammelt og længst fortrådt spor, ja så fortrådt, at nu ses det grant, at der må findes ny veje. Jeg vilde ikke bytte med rektoren ved latinskolen trods boligen med de store sale og de færdige schemaer for undervisningen. Nej, mit hjærte hopper i livet på mig af glæde over det virksomme liv; jeg har netop lyst til denne evindelige kamp og strid både inden i mig og uden om mig. Jeg har lyst til at

være med at bane de ny veje for det vågnende folkeliv og det ny menighedsliv, lyst til at være med at bygge det ny hus op i „Damark dejligst vang og vænge“, dér hvor vi må bære os ad som de gamle Israeliter, stå med murskeen i den ene hånd og sværdet i den anden. Det henriver og *henrykker* mig, og jeg har følt det så stærkt i denne tid, da jeg har talt om Valhal og om valkyrierne. Jo vist, også jeg føler mig mærket af valkyriens spyds-od, også jeg vil gjerne sætte mit liv ind i kampen, langt hellere vil jeg lade det dér end ende det i døsigt ro og mag og — uden at have gjort noget gavn — at fare til den sortblå Hel.

Se alt dette forstår du nu godt, det er jeg sikker på. Men hvad du ikke endnu véd, det er, at det koster noget — ja *meget*. Nu føres kampen med ånd og ikke med hånd; men den håndgribelige kamp er langt lettere at forstå; lad mig da bruge billedet af *den* til at forklare mig. De gamle kæmper, de *vilde* ikke undvære sårene, de tog dem gjerne; men — alligevel: sår er dog sår og de brænder; kampen var lystelig men den trætete; skønt Stærkodder ikke vilde have undværet kampen med Angantyr og hans brødre, sank han dog bag efter mat og næsten livløs om — i det øjeblik var det svært for ham. Du har ofte været med i bjælkestuen, når kæmperne sad på bænken derhjemme *efter striden*, mens Brage slog harpen; men endnu har du aldrig selv værnt ude på valpladsen, og du ved ikke, hvad det dér koster. — — —

Tænk dig, Marie! nu havde jeg lige nær revet alt dette i stykker; men nej, det er dog skreven lige ud af mit hjærte, ja således føler og tænker jeg; dette er sandhed, det tilhører dig, og derfor skal du også have det. —

Jeg har også været bange for, at det kunde

tages som en bebrejdelse; du kan jo ikke se, at jeg har skrevet dette med et glad og opklaret ansigt — ja, det kunde *jeg* jo for den sags skyld heller ikke selv se; men jeg kunde føle et glad hjærte slå imens. Jeg havde *det* så levende for mig, hvor nådig Vorherre har været os; og som vi hjærtelig mødtes i begyndelsen, således mødes vi nu i åndelig forståelse. Vi to kan aldrig takke nok, og vé os; om vi nogen sinde glemmer det og lader os glæden derover frarøve.

Nej, det skulde ikke være nogen bebrejdelse; men jeg skulde have fortsat således: Kære Marie, hvor kan det være anderledes; hvor skulde du have fået nogen forestilling om, hvad det koster du aner endnu ikke, hvad det vil sige at tage fat på noget så splinternyt først i det sidste årstid har du fået begyndt at lægge dig efter en ny tankegang og en anden fremgangsmåde; også du vil få lært, at den, som virkelig vil arbejde for *livets* sag, kender ingen uovervindelige vanskeligheder ud over dem, som Vorherre sætter. Det driftige menneske prøver kampen med hindringen, men går aldrig *på forhånd* af vejen for den. . . . Nej, du kan umulig forestille dig, hvad det har kostet og endnu den dag i dag koster af arbejde, af tid og slid at drive denne skole frem. Prøv at tænke dig, hvad det vil sige, hvor ene jeg står her på stedet; i den daglige gerning har jeg kun Hoff, madam Storm og til dels Tranberg.

Jeg skal have alt dette indrettet af nyt og sat i gang; jeg skal skaffe elever, skaffe skolen venner, værne den mod tusende ondsksfulde angreb, hvorom jeg sjældnen har talt eller skrevet til dig for ikke at volde dig unødigt sorg; jeg skal skaffe bolig — på én måde i fjor, på en anden i år; og jeg skal hertil skaffe penge uden selv egentlig at have nogen; jeg skal sætte mig

ind i det for mig aldeles ukendte at styre med pengesager jeg skal ordne og indrette et helt nyt og ejendommelig slags husvæsen; jeg må lære at drive landbrug og skøtte kvæghold o. s. v. Ja, Vorherre har givet sin velsignelse, så det hidtil alt er lykkedes; men utrættelig flid og arbejde har det krævet; og tit og ofte har jeg været så træt, at jeg har syntes: nej, nu kan jeg ikke mer; jeg har følt mig så syg og afkræftet, at jeg kun har havt ét at bede om: Vorherre, styrk mig, for den gode sags skyld! Og det har han gjort, ja, gjort det vidunderligt. Ja, det har forbavset mange; ti de kendte ikke hemmeligheden, at det var *Gud*, der hjalp, ham, der så forunderlig gav velsignelsen. Din fader er bleven smeltet; ikke mindst har det slået ham. Han har antaget det for umuligt og har derfor anset mig for en vindhas — og det måtte han vel — indtil han så det alt for sine øjne helt færdig. Men er det underligt, om jeg under alt dette har forandret mig, og kan du egentlig studse derved. „Vi bliver tidlig gamle, vi skolemestre,“ sagde Schrøder til mig i sommer, og det føler jeg, han har ret i.

Ja, Marie, jeg er *meget* forandret; — langt mere alvorlig og dog langt mere glad end før; men der kommer over én noget skolemesteragtigt, som vist må støde selv ens aller kæreste. Å Marie aldrig har jeg som nu havt en sådan tillid til dig; jeg har hængt ved dig med glæde og godt håb — det har jeg skrevet til dig, og det har jeg fortalt dig, og atter skriver jeg det her. Det har fyldt mig med sådan mageløs glæde, at du fra i sommer af har forstået mig, ja, hvor kan jeg skildre dig den fryd, da jeg så dig i Askov! Og dog, Marie, der er endnu meget for dig at lære -- først at du i de ny forhold kan have tillid til mig og til vor ægteskabs lykke, ja — det er vel egentlig tillid til Vor-

herre, og dernæst, at forstå, hvad det koster at arbejde alt dette ny frem. Men det lærer du først efterhånden ret ved at blive *vidne* dertil og ved selv at komme med i arbejdet. Og det sker først, når vi bliver gifte. . . .

Ja, nu må jeg standse. . . .

INDHOLD:

	Side
Fra Vallekilde folkehøjskole	3
Lærlinge-besøget	37
Ring, kirkeklokker!	38
Dannevirkenatten	39
Til de danske Sønderjyder	49
40 års fest i Ubberup valgmenighed	50
Minder fra 1873	53
Et brev	61
Festtale	64
„De el. Du!“	74
Et lille mindeord om Morten Eskesen	81
Fra omegn og nabolav	84
Mindesange om Ernst Trier	93
Uddrag af Ernst Triers og Marie Abels brevveksling	96

